traian chelariu

îngerul lutului

suceava, 2022

Mărturisitorii: Traian Chelariu

În vara anului 1995, primarul Sucevei, inginerul Gheorghe Toma, a amplasat bustul poetului, prozatorului, dramaturgului, filosofului, criticului literar şi universitarului Traian Chelariu în părculeţul Universităţii „Ştefan cel Mare“. Curând după aceea, bustul a fost demontat de pe soclu şi dosit în beciurile noii temniţe a spiritului bucovinean. În câteva zile, a dispărut şi soclul, Traian Chelariu fiind şters din memoria locului. Şi, astfel, spiritul a fost învins de lut, precum în proza inconfundabilului „iconar“, iar sacrilegiul acesta, comis de suficienţă, este mai umilitor pentru generaţiile noastre chiar şi decât întemniţarea lui Iancu Nistor la Sighet. Măcar Nistor devenea martir, pe când Chelariu este doar victima imbecilităţii

„Traian Chelariu. S-a născut în anul 1906 (21 iulie – n. n.), în comuna Dărmăneşti. A făcut bacalaureatul la liceul „Aron Pumnul“ din Cernăuţi. A luat licenţa în litere şi filosofie la Universitatea din Cernăuţi. Actualmente studiază la Paris.

A dezvoltat o frumoasă activitate literară fiind încă în liceu. S-a remarcat în paginile revistei „Junimea literară“, în care i s-a publicat – între multe altele – ciclul

de poeme „Întoarcere în trecut“. A mai colaborat la revistele „Floarea Soarelui“ (Bucureşti), „Spectatorul“ (Cernăuţi), „Munca intelectuală“ (Cernăuţi), „Cronica românească la Cernăuţi“, „Îndrumarea“ etc.

În coloanele ziarului „Glasul Bucovinei“ a publicat interesante note de călătorie, intitulate „Feţele Metropolei“.

Puternica sa schiţă „Sfârşitul şoimului“ (apărută în „Junimea literară“) a fost tradusă în limba italiană de domnişoara Nella Collini şi publicată în „La Voce di Mantova“, sub titlul „La fine del falco“.

Lucrează la un roman şi la o piesă de teatru“ (Junimea literară, nr. 1-6/1932, pg. 177).

Până în 4 noiembrie 1966, când a fost definitiv învins de munte, Doctorul în filosofie al Universităţii din Cernăuţi (1937), format ca filosof la Cernăuţi, la Paris şi la Roma, dar „acceptat“, în ultimii ani ai vieţii, doar ca lector al Institutului pedagogic din Suceava, a publicat „Exod“ (versuri, Cernăuţi, 1933), „Aur vechi“ (versuri, Cernăuţi, 1936), „Zaruri“ (eseuri filosofice, Cernăuţi, 1936) şi „Versuri de după-amiază“ (Cernăuţi, 1940). Celelalte cărţi s-au publicat postum, graţie lui Eugen Barbu, Ecaterinei Chelariu sau graţie lui Mircea A. Diaconu (singurul universitar din Suceava fascinat de „iconari“, cu adevărat bucovinean, deşi s-a născut în ţinutul Neamţului). În uitarea de după trăirea unor decenii de uitare, lui Traian Chelariu i s-au publicat „Scrieri lirice“ (Ed. Eminescu, 1970), „Necunoscuta“ (nuvele, Ed.

Minerva, 1972), „Scrieri lirice (sonete pentru tine)“ (Ed. Eminescu, 1973), „Teatru“ (Ed. Minerva, 1976), „Poezii în vers alb“ (Ed. Junimea, 1983), „În căutarea Atlantidei“ (eseuri, Ed. Dacia, 1989), incredibilul său „Jurnal“, scos la lumină, fragmentar, de Ed. Junimea şi, integral, în acest an, de Centrul Creaţiei Populare din Suceava, în baza unor trudnice strădanii de arheolog spiritual ale aceluBucureşti Mircea A. Diaconu..

„În ce anume rezidă fenomenul liric nu vom putea nicicând spune“, scria, în 1933, Traian Chelariu, îndemnând la o regăsire prin opera eminesciană („Înapoi la Eminescu / Digresiuni neliterare în jurul unei teme literare“). „El este inefabil precum sunt toate valorile estetice. Dar aceasta nu e definiţie, ci descriere a unei stări sufleteşti şi încă descriere care, în afară că e negativă, se poate aplica tuturor stărilor psihice, căci toate sunt inefabile. Cuvintele, câte le avem, fie vocalizări primitive, fie grai articulat în fraze logiceşte perfecte, nu sunt echivalenţi verbali ai acestor stări, ele sunt numai semne pentru a le indica exploziile, cursul sau latenţa în sufletul nostru... Noi trăim aşa de complex sau, dacă ne e permis să întrebuinţăm un alt limbaj, radiaţiile vieţii noastre interioare, din care se nasc aceste vii „quante“ psihice, sunt un univers complicat în atâtea diferenţe, interferenţe şi refracţii, încât momentul sufletesc care ne interesează şi pe care încercăm a-l izola cumva din timbrul altor ecouri se refuză cu desăvârşire atenţiei noastre. Astfel, dându-ne seama că avem de a face cu corespondenţe nu numai în acelaşi plan psihic, ci şi cu renaşteri şi iluminări în straturi profund uitate, suntem nevoiţi a-l numi moment infinit de complex,

infinit de profund, infinit de..., calificativul „infinit“, iarăşi negaţie, exprimă imposibilitatea noastră de a ne cunoaşte prin noi înşine, în sensul cel mai adânc al cuvintelor şi se referă la intelect şi nu la emoţie. De aceea are importanţă experienţa de infinit a sentimentelor noastre, cărora le putem da, voluntar sau involuntar, anumite direcţii sau o anumită dimensiune de aşteptate“ (*Junimea literară*, nr. 4-6/1933, pp. 119-130).

Cam de aici, de la identificarea unei „anumite direcţii sau o anumită dimensiune de aşteptate“, cred eu că începe „lirismul pretutindeni insinuant“ al lui Traian Chelariu, de la „renaşteri şi iluminări în straturi profund uitate“ care exprimă „imposibilitatea noastră de a ne cunoaşte prin noi înşine“ şi obligă la „corespondenţe“, la cunoaşterea prin relaţionare, relaţionarea mitică, în care „geniul distinge, nu confundă şi creează, nu construieşte“ (p. 121) fiind cea androgină, deci relaţionarea cu cealaltă jumătate, cea rătăcită, a sferei care am fost cândva şi spre care, instinctual, tindem necontenit. „Poezia dă expresie verbală acestei mişcări“, în care „graiul nostru e şi el în mişcare, iar claritatea lui e viteză“(p. 122), repetând spirala drept trecere în sfericitate luminoasă, dar o sfericitate trăită dinspre miez înspre limitele cunoaşterii, înspre coajă, înspre cer („ascultă doar struna stranie-a luminii / ce mi te cântă ca pe o femeie / şi te-nveşmântă-n ceruri şi vecie”). Prin relaţionare, cealaltă jumătate, mereu căutată şi râvnită, devine hologramă, aparenţă de formă materială, şi dor (un fel de hologramă născocită de trăirile care nu se reconstruiesc prin numire, prin folosirea cuvintelor). Şi, astfel, femeia dă „viaţă vie frumuseţii“ sau răneşte „cu cea mai dulce rană“, devine

„ţel ne-atins al rătăcirii”, dar pe care îl „ocolesc corăbierii”, „întunecă, dărâmă“, dar şi limpezeşte conturile celorlalte relaţionări: „Deşertăciune toate-s, numai crinii / de foc şi nea şi aur ai iubirii / răsar etern în undele luminii”.

Traian Chelariu modelează lumina până îi dă contur de femeie, punctul de sprijin cu care să mişte universul pentru a se afla pe sine. Şi, astfel, „lirismul, pretutindeni insinuant, îl fură pe poet unde nici nu a vrut să ajungă. În acest fel de a se abandona al poetului constă inspiraţia”. Iar Traian Chelariu nu şi-a dorit „a face poezie lirică din elemente pur melodice”, pentru că „poezia, din momentul în care vrea să fie muzică, nu mai e poezie” (pg. 121), dar a izbutit poezii de o melodicitate fermecătoare, pentru a concluziona, dincolo de noi, într-un sfârşit al sfârşitului şi început al adevăratelor începuturi: „Şi vis e femeia, - nu o anumită femeie“ (p. 130).

E posibil ca doar în trăirea visului pe care-l numim femeie să stea raţiunea cosmică a existenţei noastre[1].

(Drăguşanul, Ion, *Mărturisitorii. O istorie a scrisului bucovinean,*
Editura Muşatinii, Suceava 2002)

NOTĂ: Poetul şi filosoful Traian Chelariu avea obiceiul să reia unele poezii, în cicluri, pentru a la da o nouă identitate. I-am respectat şi această opţiune.

---

[1] Portretul copertei de Rudolf Rybiczka

Blagoslovire

„Altissimu, onnipotente, bon Signore
tue so le laude, la gloria e l'honore"
(S. Franccsco d'Assisi:
Cantico di frate Sole)

Fii blagoslovită, mare simplitate
ce învălui zarea şi-nteţeşti furtuna,
munţii, marea, vântul, soarele şi luna,
cerul celor patru anotimpuri date
să ne lămurească-n codrii mătrăguna,
spinul şi izvorul nisipit cu duna,

fii blagoslovită, cum ai fost întruna,
pentru mâna blândă ce aruncă runa
şi culege semnul şi urneşte struna
pentru vitregia vetrelor din sate
când în fumul serii se sfârşesc uitate
pentru fiecare lemn şi vietate,

fii binegrăită pentru greaua, bruna
ură ce întoarce frate de la frate,
soră de la soră prea hain abate,

fii blagoslovită-n prora şi-n cununa
ce îmbogăţiră peste ţări laguna,

fii blagoslovită-n crezul şi-n lacuna
patimilor noastre duse-n laşitate
ca o rugăciune către mult mai buna
veste a iubirii fără de păcate...

Te binecuvântă pentru totdeauna
gheaţa plutitoare, chitul şi harpuna,
algele marine, molima-n cetate,
(secerile-i oarbe pâlpâie-n imuna,
palida ruşine-a celor mai sfruntate
rătăciri ce-n geamăt ne-au coclit nebuna
vrere de-a cunoaşte stingerile toate...).

Fii binevorbită-n preţul şi arvuna
ce s-au pus pe capul celui care-şi bate
joc de stăpânirea strâmbă şi-mpilate
creştete răzbună pentru tine, una.

Fii binevestită-n toate, simplitate,
pentru isteţimea şerpilor şi chinul
ce s-a dat acelor ace minunate
când le-ai pus în gură foamea şi veninul,

şi blagoslovită pentru-ntreg seninul
răsfăţat în macii tăi şi-n inul
care se va toarce pânzelor curate,

fii blagoslovită-n sarea din bucate
şi-n nămolul care-n bălţi îngraşă linul,

ieslele-ţi ştiură nimbul şi suspinul,

te-ai slăvit în ierburi şi în aromate
pentru boul care-şi rumegă tainul,

fii blagoslovită pentru tot desbinul,
pentru sihăstria scundă, pentru cinul
preoţesc şi pentru ocnele sărate,

fii blagoslovită-n ulmul şi-n arinul
cari te cunoscură-n umbră cu streinul
ce binecuvântă uşile-ncuiate...

Pentru tine regii au zidit palate,
arme şi alămuri, jilţuri de agate,
şi-au pierit popoare şi voievodate,

fii blagoslovită-n birul şi-n leşinul
celui ce-şi iubeşte banul şi declinul,

fii blagoslovită-n roţile dinţate
şi slăvită pentru smoala şi pelinul
ce ni-l verşi în sete prin însângerate
buze şi-n albia apelor secate...

Pentru vraja care ne-o găti vecinul,
pentru truda ce o duce-n şea asinul,
pentru tot ce-n gânduri vru să ni s-arate
alb ca porumbelul duhului, deplinul,
pentru somnul nopţii noastre, aşezate
să ne vămuiască viaţa şi prea plinul
bucuriei scumpe şi neîndurate,
pentru limpezimea zilei, pentru vinul,
pentru viersul doinei plânse şi mezinul

zâmbet ce ne-mbracă mai zgârcit ca pinul
prins peste lichenii pietrei fărâmate,
pentru crucea care-ţi adumbri creştinul
(amintirea-i creşte căpătâi cu crinul
numelui şi-al faptei neasemănate),

pentru dorul nostru marc şi destinul
de acum şi pururi, sufletul, puţinul,
te binecuvântă, bună simplitate,
din nemărginire în eternitate...

(*Junimea Literată*, An 24, Nr. 5-7,
Cernăuţi 1935, pp. 133-135)

Heraclit către soare

Te-oi revedea, soare, târziu şi-acele
învălmăşiri de forme ce s-or stinge
asemeni aburului subţiat al serii?

Biruitor apusul grămădeşte
foc peste foc şi spaţii – şi mai triste
şuviţele-i coboară unduirea
învinsă-n vis şi lumi nezămislite...

Iar trepiedul nopţii se spuzeşte
cu înstelări şi ceruri: dăinuirii
cresc noi lumini şi chipuri şi întinderi...

Cui pân-acum luciră mai solemne
adâncurile-n albe constelaţii
mărind minunea ce-ntre două vremuri
eternitatea pură o împarte?

Apune tu, privirii mele-apune,
soare târziu şi greu ca o-ntrebare,
vreau orb să pipăi râul, pretutindeni,
neîntrerupt, fără-nceputuri, unic,

neîncăput de mrejele-amintirii:
azur zeiesc urzit pentru bulboane
ce-n mine doar statornice te cheamă…

(*Junimea Literară*, An 25, Nr. 4-12,
Cernăuţi 1936, p. 123)

Ceas de taină

Vezi, noaptea, scumpă ţie veni şi astădată.
De mult trecurăm podul şi porţile de aur
Prin care-apusul zilei, necântărit tezaur,
Se mistui în zare aşa de-ntârziată.

Şi-aici ne-ajunse ceasul de taină şi iubire,
Neînceput ca-n locul pe veci apus de unde
Ni se-mpletiră-n murmur ale vieţii unde,
Rai inimilor noastre, păstrat în amintire.

Apururi şi aproape m-ai străjuit întreagă.
Lumină în lumină, penumbră în penumbră.
Pierdută se resfiră îngăimarea sumbră
Când graiul meu pe-adâncuri în lauda ta se leagă.

Şi te cuprind cu teamă şi totuşi e-ncleştare
Uitarea-n care braţul de pieptul meu te frânge,
Dumbravă liniştită pe creasta-n care plânge
Pietrişul mut şi lutul de doruri milenare.

(*Junimea Literată*, An 20, Nr. 5-8,
Cernăuţi 1931, p. 155)

Neam alb

Neam alb al destinului aprig,
te-am plâns, te-am cântărit
şi pazele pe Ia apusuri
le-am strâns, le-am întărit.

Am vrut să ştiu cei mândria,
am vrut să fiu cine eşti
şi-am prins, ca în brâuri, pământul,
să stai, să nu mai creşti.

Dulcegele naiuri şi coarde
le-am smuls din mâini de sclavi,
trezind năprasnice pofte
în ochii lor bolnavi,

bolnavi de trai şi avuturi,
de stranii frumuseţi,
piezişi de visul atâtor
promise dimineţi.

Înaltele mări ale lumii
stau, ca nealte dăţi,

taifunul să şi-l arunce
spre albele cetăţi,

spre albele tale oraşe
în care dorm, ca în veac,
alături de molimi, păcate
şi-orgolii fără de leac.

(*Junimea Literară*, An 27, Nr. 1-12,
Cernăuţi 1938, p. 63)

Din aur vechi

Urare

Răbdării talc greu se hărăziră
aceste roade, vara ţi le coapse,
asculţi căderile cum se treziră
sub sânii toamnei cu mai brune coapse.

Bău deplin din pulpele tulpinii
tot ce putu în linişte să lege,
pomul domnesc din mijlocul grădinii
stătu ferit de gusturi sacrilege.

Aduce clar cules, fără trufie,
creanga culcată-n reazemele drepte...
Ferice-n cumpenele vremii
fie cine avu ştiinţa să-l aştepte!

Preţuire

Nu-i sacrilegiu dincolo de text,
Frate-amăgit de proprie ispravă!

Târziu ştiurăm că a fost pretext
poemul vrut cu stele şi otravă...

Canonul artei pure ne feri
de vidul formei şubrede, perverse,
dar sufletul, prea firav, suferi
întreg urâtul paginii neşterse.

De-aceea urmă, ca ieşit din minţi,
tu l-ai ţinut încă lumină-n palme,
acoperindu-i visul, printre dinţi,
cu deznădejde plânsă şi sudalme.

Diana

Fecioară zorind constelaţii
cu aurul arcului plin,
cerboaica-i din calc îi paşte
al brumelor toamnei pelin;

ea trece stăpână şi castă
prin clarul cuprins austral,
pădurile reci îi ascultă
săgeata-n cadranul astral...

Erou tânăr

Te-ncercuiră-n van cu vorbe azurii,
dar palidă le-ntorci porunca „a muri”.

Pe drum neprevăzut izbânzile te-au prins
când ochiul era smuls din zări şi nedeprins
cu noua libertate, promisă prin vieţi,
gusta sublim ţinutul întinsei dimineţi.

Vezi, vestea ţi se duse ca unui vifor rar,
deşi n-ai fost viteazul venit peste hotar.

Şi totuşi numai junghi te-ascund în suflet ei:
prea repede-ai pătruns al luptei lor temei.
Nu dafinul divin, nici dreptele lui legi
le-ar fi plăcut să stea tezaur pentru regi.

Şi-n timp ce-oblădueşti, de prevedere plin,
în sânul lor c-al tău paharul cu venin...

Dar neştirbită, verde, tinereşte,
ca o iubire răzbunarea-ţi creşte,
patimă bună pe care o-mbii
lumii legate de sfintele glii!

Poem barbar

Hotarele sporiră cu fiecare trib
si mai meschine temeri se-ncuibă-n inimi azi...
În praguri râurile, dospite ca un hrib,
duc mărilor pot meiul prinosului spre-amiazi.

Ne-am închinat spre-apusuri, spre est, ni s-a urât
de suliţele zvelte sub hârci de om şi cal,
dar laş necunoscutul din stepe s-a târât

cu ochi ca o-ntrebare strivită, un şacal.

Nu e galop să taie suişul, nu-i pripas!
Săgeţile trimise în golul lung se-nfig,
trufie istovită ni-i fiecare pas,
şi totuşi ce aproape vedem seninul dig!

Orizont

Totul ce facem mai bun
e crez în ştiutele spuneri.
Visul nostru nu-i vis,
rana nu ne e rană.
Stăruie încă nezis
cuvântul ca o dojană-n
tăcerile grelei supuneri...

Totuşi cât am mers
către promisa spăşire...

Ne-am mutat cu jind,
Ne-am mutat cu răbdare
vârsta de aur;

prin soare
corturile-au dus
ocolul ca o sfârşire,
şi n-am dat de nici o ieşire
din uriaşa prinsoare!

Toamnă a veacului

Tăinuirăm de mult totul sub coif, şi sub scut,
vântul acesta veni din vreri pătimaşe,
coama cailor, neagră, a crescut
până prin iarba moartă-n imaşe.

Ochii ni i-am trudit nedomolit prin pustiu,
înăbuşite dureri ni s-au trezit şi ne rup
gândul tineresc şi avântul viu,
totul, de mult. ne păli ca o toamnă în trup.

Haidem, tovarăşi ucişi de spaţii, e târziu,
căile pier în apus, fără sfârşit:
aur lepădat de trişti uriaşi
polcind ca un rău nedumeriţii paşi,
rătăcind cu lumini idolii-n cari ne-am spăşit.

Voce umană

Voce umană, mamă, mană, mare destin,
căror căi se plânge, cărui chin
calma aromă a gamelor ce le
ţii de cimpoaie şi violoncele?

Cine putu câte le-aduni să ne spună?
Taci îndoieli? Vii voie bună?
Şi părerea de rău din inflexiune
bântuie peste ţinut ca o genune...

Vezi, tu ne duci tulbure turmă
către un cer menit stele să nască
lasă din pulberi întreg sufletul să ne renască
printre verzile culmi, fără urmă.

Ai rechemat

Ai rechemat eterna prima zi,
munte de grai, pădure de tăcere...
Iubim şi-acum eterna prima zi
cu tot ce-n inimi încă plin de cer e.

O, scaldă-mi faţa ca-n eterna zi
cu dimineaţa duioşiei tale,
nici o lumină ca eterna zi
nu ne luci în suflet ca-n pocale.

Vin neatins de guri, eternă zi
a bucuriei pururi ne-ntinate,
nimic în dor nu ni se limpezi
ca-nspre vecie orele-nclinate.

Noi suntem

Noi suntem numai suc şi seruri care sporesc
tezaurul ascuns în fibre vegetale,
copacul gustă lut şi fagure ceresc
prin proaspăta cădere a ploilor vernale.

Lăuntricele culmi prin ramuri mii erup
mireasmă şi pojar de strugurie ceară,
le duce ca un cerb nebiruitul trup
pristolului de sus în fiecare seară.

Dar ultimul accent din versul cel voim
căror comori tăcu, căror eflorescenţe?
În scorburi prăbuşit stă trunchiul anonim
şi putrede-i mijesc, abia, fosforescenţe.

Pasăre-a muntelui alb

– Pasăre-a muntelui alb şi a serilor,
numai zăpadă pe aripi şi cer,
pasăre-a păcii şi a tăcerilor
basmele noastre şi-acuma te cer.

– Hrană mi-i azima vie-a luminilor,
prinse pe marginea-naltului cuib,
pământenii în miezul grădinii lor
pun numai trup de oşteni să mă-nbuib.

Sânge ca o legendă ...

Sânge ca o legendă-n care se-ating
prin milenii de trib ne-mpăcate extreme,
peste râuri şi culmi abătute mă-nving
glasuri urnite-n pământ şi în vreme...

Buciumul biruie lung, focurile prind

limbă şoptită şi inamică,
sub orizonturi rigide se-aprind
ochii piezişi şi inimă mică...

De te-ai proslăvit, când te-ai nesupus?
Tot trecutul scit mi te tace,
simt numai pornirea ce te-a pus
ca un brâu hotarelor dace.

Din năhlapii slavi slava le smulse apoi
până sub plaiuri calde carpatine,
sufletul profund să ţi-l despoi
în minunate forme latine...

Nici un vis nu-i nou, nici un ţărm scăzut.
Mitul a fost transfigurare,
dorul vechi ne tulbura căzut
cu un strigăt pe sub stele rare.

Îngerul lutului

Îngerul lutului, marele
deschizător de stihii,
negru ca norii prăpădului
prin depărtări se ivi.

Largă, tristeţea aripilor
cu-mbrăţişare de-nvins
zare pe mări izvodită,
ţară din şes a cuprins.

Coatele blând şi le reazemă,
ca o-noptare pe munţi,
semnul durerii încercuie
chinul înaltei lui frunţi.

Vede lumina pământului
proaspăt ca-n ziua de-atunci,
vrea ne-umilit să-şi răscumpere
pasul cu nobile munci...

Dară furtună-i răzbubuie
plânsul, profundul, din piept,
lacrima ochilor, roşie,
cade ca fulgerul drept.

Colind

Au cântat cocoşii pământii,
auziră morţii şi cei vii...

– „Indurare, Doamne, să unim
glasul nostru-n cântul unanim,

cântul unic, cântu-n care eşti
preamărit de cete îngereşti,

preamărit de ierbi şi dobitoc
şi de piatra ce se farmă-n loc,

lăudat de stele până-n zori
şi de-apusul mândrilor Tăi sori,

lăudat de codrii şi de mări
pentru ceasul sfintei îndurări...”.

Fa|a Domnului, măreaţă zi,
părinteşte-n zâmbet se urzi,

mâna Lui, cu pace şi cu har,
peste toţi coboară ca un dar...

(*Junimea Literată*, An 24, Nr. 10-12,
Cernăuţi 1935, pp. 315-329)

Trei poeme

I. FÂNTÂNA

Ştiu un eden de umbră, mirifice magnolii
şi chiparoşii serafici, desen de pure talii,
cresc lauri şi-oleandrii sub nesfârşite dolii
de pini, şi palmierii cu ample evantalii

şi suferă zeiţa, prin iederi, mângâierea,
ca o înfrigurare ce-o cunoscură sânii-i,
dar risipită-i mâna, de mult, deşi durerea
i-o aşteptau eroşii cu tolbă ai fântânii...

Acolo-n castitatea de linişte şi limfe
pândirăm cu silvanii ca să vedem mai bine
cum vă sfiiţi, abstracte, şi vă ritmaţi în fine
poemele perfecte din nud, naive nimfe.

II. MELODIE MINERALĂ

Ard aurore târzii,
elementele dorm,

muntele-n somn, peste zi,
creşte masiv şi enorm...

Lăuntric argint, între timp,
izvoare pe linişti aştern,
stătu minereul în timp
neînceput şi etern.

Clopote până s-au zis,
grave, lovite-n filon,
bântuie-n limpede vis
aur urzit unison...

Cuget durut, omenesc,
făcu simetrii de cristal
altor legende menesc
prea greu preţuitul metal.

Dar unic – Ural nelegal
de mersul lumesc, inamic –
muntele-n sine bogat
ieşi din mileniul mic.

III. Sfârşit

Unul, ucis de-azurul căzut ca o maramă
pe faţa-i nebronzată de-amiezi şi-nalte brize,
s-a-mpotmolit, galeră, pe scundele banchize,
urât de toţi ocnaşii cu pumnii în aramă.

Şi-acum răscoala mării îl latră ca o haită

şi-i sfâşie nădejdea prin funii şi vântrele;
cârmă pierdută, mintea, halucinantă raită
ar vrea s-o ia cu norii prin fulgerele grele.

Dar lacomă peirea-l ghici, se reculege
şi-apoi şi-aruncă şerpii hrăniţi spre răzbunare,
nicicând n-a fost sfârşitul cuiva împreunare
de-atâtea furii fine cu cărnurile blege.

(*Junimea Literată*, An 23, Nr. 7-12,
Cernăuţi 1934, p. 238;
Streinul, Mircea, *Poeţi tineri bucovineni*,
Bucureşti, 1938, p. 35)

Trei cântece

1. VINO, CRAI NOU

Vino, crai nou, te resfiră
vrajă-n fereşti,
printre nori te-ndrăgiră
crinii cereşti.

Trecere-atâtora treceri
pururi învii,
seceri cu-naltele-ţi seceri
vântu-n stihii.

Seceră, pe nesimţite,
lin ca un lan,
dintre zarişti ursite
negru-mi alean.

Vino, crai nou, muguriră,
căi nefireşti,
stelele şi-ţii adumbriră
paşii cereşti.

Cad, prin seninele linişti,
paseri triunghi,
peste rare arinişti
arzi ca un junghi...

2. ÎN GRĂDINĂ ÎNGRĂDITĂ

În grădină îngrădită
umblă ciută văduvită,

umblă tristă, n-are grabă,
de nimic nu se întreabă,

nici de plai, nici de ponoare,
nici de recile izvoare,

nici de crâng, nici de-nsorite
culmi cu vis acoperite.

Umblă-naltă, legănată,
Noaptea-ntreagă, ziua toată,

suflet dat grădinii scunde,
podobind-o nu se-ascunde.

Tot mai galeşă, mai gravă
e făptura ei bolnavă

şi mai limpede, mai lină
mlădierea-i de lumină.

Iezerele din privire
umbră-i unduie şi-uimire,

iarba-naltă, iarbă mută,
urmele i le sărută.

3. CERB DE ARAMĂ

Cerb de-aramă, ca-n legendă,
Trece-n codrii brumării,
muşchi tomnatec îi aşterne
lăicere aurii.

Tremură-n ferigi amiaza,
măguri nalte-nălbăstresc,
dinspre şesuri, ca un strigăt,
călătoare stoluri cresc.

Peste runcuri, peste branişti
bate vânt şi mare vis,
înainte-i şi în urmă
porţi vrăjite s-au închis.

(*Junimea Literară*, An 28, Nr. 1-12,
Cernăuţi 1939, pp. 6, 7)

Cântece

Ţi-i faţa dulce ca-n şiştare
curatul lapte proaspăt muls.
Călina gurii tale pare
rod nefiresc din vise smuls.

Ţi-i zarişti trupul şi tulpină,
mesteacăn alb cu mugurii
lăstare-n pulberi de lumină
şi ploi prelungi de bucurii.

Şi murmur drag îţi este glasul,
privirea iezer cristalin
şi ca o ciută-ţi luneci pasul
prin unduirea ierbii lin.

*

Dorul meu şi al lunii
dragul meu nu-i,
a zburat cu lăstunii
peste codri gălbui.

Gomănind departe
glasu-i aud
ca frunzişul se-mparte
anotimpului crud.

*

Frumoasă ca un grâu de vară
plecării mele ai rămas –
tu strună caldă de vioară
şi azimă şi unic mas.

Tristeţi de ziduri şi altane
tânjesc în firave făpturi –
au smede linişti de icoane
nu macul mândrei tale guri.

Dar tu eşti limpede pădure
Cu-nalte arnici şi răşini
şi creastă cu minuni de pure
urcuşuri sinilii ş-i pini.

*

Numai cu şoimii te-asemeni
zvelt şi-ndrăzneţ,
nu e nimeni asemeni
ţie răzleţ.

Şoimii uşoarele zboruri
şi le-au pornit,
anul cu stinsele-i doruri

trece stârnit.

*

Departe eşti, curând ca bruma
vor arginta duium livezi,
dar pretutindeni ca acuma
ţi-oi duce dulcile obezi

şi numele ca în colinde
ţi-l voi culege stea cu stea,
tu cântec neuitat şi plin de
poiene verzi ca dragostea.

(*Convorbiri Literare*, Anul LXXIV, Nr. 4,
Bucureşti 1941, pp. 429, 430)

Cuvinte dintru început

(Prietenului din copilărie)

Miroase proaspăt fânul pe unde altădată
Cădeau pe flori albine cu zumzet neobosit:
Nectarul şi culoarea şi viaţă mai curată
Se-nalţă din mireasma fânaţului cosit.

Cărarea părăsită şi-abia şerpuitoare
Îmi pare că ne duce cu anii înapoi
La casa cu fântâna ascunsă-ntre răzoare
De unde-n lumea largă pornirăm amândoi.

Ca şi-n apusul zilei acesteia de vară,
În piept mi se deşteaptă fior nestăpânit
Şi dor mi-i de pârâul în care odinioară
Copilăria goală de griji ne-am primenii.

Da, viaţa toată este ca să porneşti cu zorii
Şi liniştită seara pe culmi să te ajungă,
Să cazi de oboseală ca via în podgorii
Când ziua e mai blândă şi noaptea e mai lungă.

(*Junimea Literată*, An 20, Nr. 5-8,
Cernăuţi 1931, p. 119)

Balaurul

Căzut-a brumă? Căzut-au zăpezi?
Ce pâclă zace pe line livezi?

De la Costâna la Pătrăuţi
rămas-au vita şi oamenii muţi.

Din Măriţei până-n Mitoc
pădurile-**s** arse de vânturi şi foc.

Nu-i brumă, nu e grindină rea,
Căzu balaur din cer ca o stea.
Pe sforul Sucevei solzii lui vii
ca un vifor mână la vale mii.

ca un vifor se duc, ca oglinda sclipesc,
luncile-n alba lumină pălesc.

Hei. mari sunt, Doamne, aceste minuni,
oamenii doară nu mai sunt buni.

Aşa un semn, din seninuri venit,
Numai-n poveste s-a pomenit.

I-am dat cu tâlcul târcoale şi ghes,
dar ca stihia-i de neînţeles.

Am ispitit, am ghicit, întrebat,
ştiricit-am din sat în sat,

trimis-am, peste hotare şi văi,
să ni-l dezlege, bărbaţi şi flăcăi,

dar până azi s-au întors prea putini,
îl bănuiesc poate copiii mezini.

(*Revista Bucovinei*, Anul I, Nr. 10,
oct. 1942, p. 390)

Dulcile cuvinte ale prea blândei Catrina Ursu din Fundul Moldovei

Auziţi-mi, Doamne, graiul gurii mele,
plânsetul şi truda dulcilor cuvinte
câte Vi le-nchină una dintre cele
mai umile roabe fără minte.

Şi-ascultaţi-mi, Doamne, dulcile cuvinte
zise pentru Iadul trist şi pentru Raiul
limpede ca roua şi-nflorit ca plaiul,
cu minuni albastre, cu ninsori de stele
şi cu promoroaca pâlcurilor grele
de-amintiri şi doruri omeneşti şi sfinte
cete de arhangheli albi cum numai crinii
câmpului se-mbracă-n pânzele luminii.

Şi-ascultaţi-mi, Doamne, dulcile cuvinte
izvorând vecernii, denii şi utrenii
înecate-n hohot plâns şi în mătănii
din minutu-n care cele trei vedenii
m-au sortit pe mine, blândă mucenică,

să veghez de-a pururi rugătoare-n pragul
zorilor şi-al serii câte trec de dragul
zilei ce asemeni ceţei se ridică
şi asemeni ceţei cade şi ne lasă
mai duioşi în urmă, mai streini acasă.

Mă primiţi, o Doamne, numai mucenică
să Vă fiu, – nu pentru Rai sau pentru mine,
nici pentru ca-n pulberi să mi se-nsenine
trupul când cea sfântă Moarte-o să-l pogoare
unde nici o rană grea nu ne mai doare
şi nici o prihană nu ne adumbreşte, –
ci primiţi-mi ruga numai pentru lanul
care-n holde spicul pâinii şi-l trudeşte
dornic să-ncunune cu belşuguri anul.

Şi-auziţi-mi glasul numai pentru jalea
vitei ce-n ogradă molcumă tânjeşte
adăstându-şi hrana zilnică şi ceasul
neştiut cu care va pleca-nspre ţara
presimţită doară-n boli şi în primejdii.

Şi-ndreptaţi şi mie, când m-oi duce, pasul
înspre cele ceruri şi-n cereşti odăjdii
îmi feriţi, o Doamne, sufletul: Ocara
să nu mi-l ajungă; – iar acum de bune
să primiţi, cu-această una rugăciune,
sfântul semn al Crucii, hohotul fierbinte,
postul meu şi ale mele dulci cuvinte...

Zi şi noapte, Doamne, m-oi ruga umilă
şi voi sta-naintea Voastră neclintită

să ne daţi viaţă limpede şi milă, –
că nemăsurată şi nemărginită
este îndurarea Voastră. – Nu ne scrieţi
gândul şi cuvântul pline de greşeală:
Fapta şi ştiinţa noastră ne înşeală
prea ades şi-adesea rătăcim, cu toate
ci ni-i dor de drumul cel fără păcate.

Nu dormiţi, o, Doamne, ci-ale Voastre sfinte
şi înalte braţe să ne lumineze, –
şi-auziţi-mi glasul dulcilor cuvinte
pentru-a tuturora viaţă şi povaţă, –
pentru pruncii care, fără să-i boteze,
mor şi nu pot trece vămile de ceaţă, –
pentru împăraţii mari, pentru noroade,
pentru cei ce-n dragoşti şi în fericire
uită câteodată singuri să gândească
la curata Voastră faţă şi n-au ştire
de-obidiţii care-n sfânta mănăstire
intră şi, cu toţii, robi supuşi şi roabe,
uită-ale făpturii omeneşti podoabe
şi ale făpturii omeneşti odoare
şi slăvesc, prin cântec dulce de psaltire,
aplecata Voastră frunte-mpărătească
ce-o lăsaţi lumină-n veacuri viitoare...

Şi primiţi-mi ruga pentru cel ce-n lume
e strivit de cazne, lanţuri sau tristeţe
sau, lovit de boală fără leac, cu jale
blastămă şi ceasul Morţii şi-l doreşte.

Nici celor ce-n crâşme suduie şi-n glume

joc îşi bat de sfânta Crucii frumuseţe,
fie că sunt tineri sau în bătrâneţe,
nu le scrieţi, Doamne, vorbele neroade:
Fără ştire omul lunecă şi lesne
limba încâlcită-n rele-l ia-nainte.

Nu-l lăsaţi în veacul de apoi prin bezne
să se osândească. Nici celui ce minte,
fură sau ucide nu-i daţi urgisire, –
nu-i luaţi iertarea Voastră milostivă
ci-ascultaţi-mi glasul dulcilor cuvinte
şi înspre povaţă bună deopotrivă
îndreptaţi-l, Doamne, pentru sfântul Bine:

Pururi să se facă numai sfântul Bine,
căci aşa în pilde-aţi pilduit şi milă
multă ne lipseşte spre a înţelege
cum aţi pus răsplata şi cum nu e silă
să plinim cu toţii sfânta Voastră Lege...

Şi-ascultaţi-mi, Doamne, dulcile cuvinte
pentru-al tuturora veac şi sănătate
şi a tuturora binecuvântare, –
căci fără de ele nime nu e-n stare
să se mântuiască. Şi de la ruşine
să ne scoateţi încă, şi cu bunătate
V-aplecaţi urechea sfântă înspre toate
ale noastre patimi şi dureri mezine.

Şi-auziţi-mi dorul cel ceresc şi darul
Duhului – Prea Sfântul – peste noi să vie:
Prin învăţătura Voastră el ne-nvie

şi prin ale Voastre Evanghelii harul
Raiului ne-mbracă-n stări de mântuire...
Dar le faceţi toate cum veţi şti – că cine
ar putea de lume să ne aibă ştire
dacă-am duce lipsă de al Vostru bine?!

Şi să ne trimiteţi îngerii, tot gândul
să ni-l îndrepteze şi de la ocară
să ne ducă-n zarişti albe de lumină,
căci prea slab ni-i pasul cel de lut şi tină
şi ispititoare calea cea uşoară
la al cărei capăt, sufletul prădându-l,
ghearele gheenei ne pândesc întruna
cum pândeşte doară la răscruci tâlharul.

Îndurarea Voastră însă ne arată
chiar şi-n ceasul cela de sfârşit paharul
izbăvirii, Doamne, şi întreg amarul
ce l-am strâns în suflet se preface-ndată
în iertare decât mierea mai curată...

Pentru îndurare, pentru izbăvire
graiul meu alege dulcile cuvinte,
nu băgaţi în seamă ne-nvăţata-mi minte
dacă nu e-n stare multe să-nţeleagă...
Cine înţelege bogăţia-ntreagă
şi puterea Voastră cea de peste fire?!
Căci în cer sunt toate, însă nime n-are
(ca şi orbii care în urma noastră strigă
milă pe la poduri şi ne cer pomană),
ochi să-ntrezărească înstelată strană
unde Prea Curata Maică-n neprihană

şede şi, duioasă, între sfinţi ascultă
cum se face cântec slava Voastră multă…

Şi primiţi-mi, Doamne, dulcile cuvinte
cum primit-aţi umbra florilor câmpiei
despre cari ne-nvaţă (ca şi de-ai vădanei
cei doi bani) toţi cei ce-n lungă pocăinţă
plâng a lor purtare rea când, în fierbinte
rugă regăsit-au buna lor credinţă.

Scoateţi-Vă robii din ale robiei
munci întunecate şi senină pace
iară să coboare peste-ntreg norodul
omenesc şi peste mări şi vânt şi munte –
ca şi peste orice ierburi şi mărunte
pietre şi nisipuri, ploi, zăpezi şi grindeni.
Îndurarea Voastră, Doamne, să se-ndure
de vieţuitoarea care prin pădure,
apă şi oriunde cuib de-odihnă-şi face,
iar împărăţia Voastră pretutindeni
să-şi sporească-ntruna tot mai dulce rodul...

Şi-ascultaţi-mi astăzi graiul gurii mele
şi feriţi pământul de-nvrăjbiri şi boală
şi de-a urii negre straşnică greime, –
căci de ale urii cazne nu e nime
ocolit, cum nime nu-i fără greşală...

Pentru ispăşirea cea fără de pată,
ca un stâlp-naintea Voastră neclintită
sta-voi zi şi noapte, Doamne,-ndurerată
de durerea celor cărora prin vreme

le e dat să fie pururi în ispită, –
şi de teama celui care nu se teme
de înalta de pe urmă judecată.

De aceea fie ruga mea primită
pentru-al tuturora trai şi sănătate,
pentru-al tuturora rai şi bucurie,
şi-ale fiecărui bune-nvăţăminte...

Şi primiţi-mi, Doamne, dulcile cuvinte
ca şi începutul Anului şi-al sfintei
Luni şi-al Săptămânii sfinte şi al Zilei, –
şi ne faceţi pururi buni părtaşi ai milei
mari şi ai iertării dragi şi ai iubirii:
Să-nflorim în mâna Voastră sinilie
liniştiţi ca merii, plini ca trandafirii...

(*Gândirea*, Anul XIX, nr. 3,
martie 1940, pp. 158-162)

H. H. Stahl: O vizionară bucovineană

Catrina Ursu, în fața chiliei ei de rugăciune

Albastru clar

Albastru clar şi palid de-nserare
Pe liniştea zăpezii cristaline,
Cum numai clipele de contemplare
Şi ochiul pot odată să le-mbine.

Etern în alba lui nemărginire
Pământul sub troiene odihneşte,
Ivit pe-a zilei darnică irosire
Crai-nou sfios apusul iscodeşte.

Curând scântei, căzute-n străvezie
Întindere, curate vor să crească
Pe volbura luminii ce-ntârzie
Netrecătoare-n cumpăna cerească.

Şi noaptea lumii, larg se va deschide
În ceasul treaz de-ngheţ şi privighere,
Măreţ portal ce fără zor se-nchide
În urma umbrelor acum stinghere.

(*Junimea Literară*, An 19, Nr. 9-12,
Cernăuţi 1930, p. 399)

Cântec de somn

Ceru-i de schijă, ţara de nea,
dormi fără grijă, inima mea.

Gerul aşterne mreaja-i de sus,
ceasul etern e, mare, nespus.

Grai de ursită ne-ademenea?
Dormi liniştită, inima mea.

Noaptea e-naltă, visele vii,
mâine în altă ţară vom fi.

Gându-i de-aramă, ora de nea,
dormi fără teamă, inima mea.

Mâine-i departe-n zare de-ngheţ,
veacul se-mparte-n crugu-i măreţ.

Stea minunată drum ne menea?
Dormi închinată, inima mea.

Drumul ştiut e, ceasul de tuci,
nume tăcute licăre-n cruci.

(*Convorbiri Literare*, Anul LXXIII, Nr. 7,

Bucureşti 1940, p. 725)

Cuvântul „seară”

Cuvântul „seară”, calm şi obosit,
Trezeşte-n inimi vagă renunţare,
Aştepţi corăbii care n-au sosit
Cu nourii de dincolo de mare...

Pe ape, sufletul vizionar
Rămâne singur, peste valuri grele
Se-ndepărtează şi se-ntoarce iar:
„De ce-ntârzie-ntinsele vântrele?”.

*

În inimă adoarme şi tresare
Cuvântul „seară”, calm şi obosit,
Corăbii mari şi albe au sosit
Ca nourii de dincolo de mare...

Pluteşte între-adâncuri şi-ntre stele
Pe ape, sufletul vizionar
Şi creşte-ntr-însul chiotul barbar:
„Ce limpede vedeam că vin şi ele!”.

(*Junimea Literată*, An 18, Nr. 9-12,

Cernăuţi 1929, p. 263)

Ca să ne ştim iubirea

Ca să ne ştim iubirea că ne-a ieşit în cale,
Ar trebui cuvântul dintâi să fie lin
Cum lacrima de rouă căzută-ntre petale
Când e susur umbrarul şi de-nserare plin.

Ar trebui să steie din mers, oprită-n vale,
Bănuitoare, ciuta-n izvorul cristalin,
Iar apa-ncet băută să-i picure agale
Mărgele şi lumină pe-al umărului clin.

Deplină să ne fie iubirea, trebui
Îndemnul vag ca spuma din nourii în strat
Adânc să-ţi lumineze în ochi şi prea curat
Precum safirul zilei ce zarea năboi.

Şi-argila unduită a trupului de jar
Ca rodia târzie, pe leagăn de smicea,
Să simtă adierea ce-o tulbură cu-acea
Vestire bună-n ceasul nescris de minutar.

Şi totuşi, golul vitreg pe care îl purtăm
Încătuşat în vorbă, în vise şi în gest

E singura spăşire-a impulsului funest
De a nu vedea iubirea, oricât o aşteptăm.

Din toate laturile destinul m-a vânat
Ne-ngăduind odihna ce pururi adăstai,
Precum necunoscută în versul meu răsai,
Pe veci privirii tale voi fi întunecat.

(*Junimea Literată*, An 20, Nr. 9-12,
Cernăuţi 1931, p. 217)

Iubire

Niciodată zi mai binecuvântată
N-a adus lumină gândurilor melc,
Limpezimi de ape şi-o netulburată
Linişte s-aşterne uşoară peste ele.

Cufundaţi aievea-n dulce rătăcire
Stăm ca-n aşteptarea serilor de vară.
Ne înmrejuieşte gingaşă iubire
Dor de veşnicie parcă ne-mpresoară.

Şi în adierea asta fără nume
Bănuiesc cuvântul ne-nţeles de nime.
Câtă frumuseţe stăruie în lume
Şi-n imensitate, câtă limpezime!

(*Junimea Literată,* An 18, Nr. 1-4,
Cernăuţi 1929, p. 55)

Iubire, stemă-naltă-a tinereţii

Iubire, stemă-naltă-a tinereţii,
rai alb rămas pe culmi fără prihană,
tu ce dai viaţă vie frumuseţii
şi ne răneşti cu cea mai dulce rană,

în ochii tăi ca-n ochii dimineţii
nici o nădejde nu mai este vană,
căci sufletului negrăită hrană
aşezi dumbrăvi pe căile vieţii.

Nu-ţi calc viclean grădinile şi crinii
cum nu râvnesc acele curcubeie
ce te coboară una prin stihie,

ascultă doar struna stranie-a luminii
ce mi te cântă ca pe o femeie
şi te-nveşmântă-n ceruri şi vecie.

(*Revista Bucovinei*, nr. 1/1944, pp. 13-15)

Logodnă

„Nu te uita că ochiu-mi s-aprinde peste fire,
Că sufletu-mi se rupe de-atâta fericire”
(P. Cerna, *Logodna*)

În dorul care-acuma te-mpresoară
Eu mă destăinui ţie şi te-ascult,
Deşi mă vezi pentru întâia oară
Iubirea ta mă-ntrezări de mult.

De par străinul abătut la tine
Din drumul aspru şi neîntrerupt,
Sosesc din zări de colb şi sete pline,
Să nu mă judeci după straiul rupt.

Plecat în lume-alături cu destinul
Ţi-aduc inelul din povesti prinos
Ţi-aduc comorile-ncuiate-n scrinul
Bătut cu plumb pe lemn de abanos.

Viaţa mea, nădejdea mea şi-altarul
Clădit din vise-al sufletului meu,
Primeşte fără de sfială darul

Pe care-n cuget l-am purtat mereu.

Adună-ţi toată inima-n cuvântul
Şi în sărutul lung neprihănit
Ca să tresalte cerul şi pământul
În ziua-n care bine am venit.

(*Junimea Literată*, An 18, Nr. 9-12,
Cernăuţi 1929, p. 287)

Sunt pulbere şi vânt acele glorii

Sunt pulbere şi vânt acele glorii
ce doar pe jaf au fost întemeiate,
decât cetăţi şi tronuri şi palate
mai trainice sunt apele şi norii!

Degeaba-nving în veac biruitorii,
zădarnic ţin puterea să-şi arate
şi-n darn muiaţi în fir şi nestemate
se-asemuie cu munţii şi cu sorii!

Nesăbuitele lor vreri şi doruri
întunecă, dărâmă, dau pieirii
oştiri şi ţări şi seamănă omoruri.

Deşertăciune toate-s, numai crinii
de foc şi nea şi aur ai iubirii
răsar etern în undele luminii.

(*Revista Bucovinei*, nr. 1/1944, pp. 13-15)

Tu zori, tu zi, tu seară, tu noptare

Tu zori, tu zi, tu seară, tu noptare,
tu cer înalt cu lună şi cu stele,
tu dar, în vis, tu dor, în alinare,
tu ţel ne-atins al rătăcirii mele,

tu foc, tu vânt, tu foame, tu-nsetare,
tu îngerul meu feritor de rele,
tu care-mi vii cum vine prin zăbrele
celui închis promiţătoarea zare,

tu vin aprins, tu pâine, tu odihnă,
tu unde limpezi când tot valu-i tină,
tu una neumbrită izbăvire,

tu fără de-ascunzişuri şi ispite
vegheri, tu veci, tu ceasuri, tu clipite,
tu-acum şi pururi gândul meu, iubire!

(*Revista Bucovinei*, nr. 1/1944, pp. 13-15)

Asemeni Circei, tu pe fiecare

Asemeni Circei, tu pe fiecare
îl schimbi în fel şi chip de dobitoace,
cu ale farmecului tău mijloace
îl faci să ia neascunsă-nfăţişare

şi-l laşi să urle-adulmece, să joace,
să-şi de-n vileag întreaga tulburare
şi rât şi bot şi colţ şi păr şi gheare
şi neruşinea ce-n priviri îi coace.

Te ocolesc corăbierii, nime
nu te-a văzut nepedepsit şi li se
năzare numai marea ta cruzime.

Dar, iată, unul, rătăcitul, vine
adus de mări şi este el, Ulisse,
şi i te-arăţi: eşti ceruri prea senine.

(*Revista Bucovinei*, nr. 1/1944, pp. 13-15)

Dar cine eşti, tu vraja mea, şi cine

Dar cine eşti, tu vraja mea, şi cine
mi te-a trimis, târziu, pe fâlfâitul
viclean al toamnei, mie, jinduitul
de linişti şi bucurii senine?

Mă zbat şi gem, mă cain către tine
ca Heracles, ca Nessus otrăvitul,
Ca Marsias, de-Apollo jupuitul,
şi disperării chinul meu vecin e.

De m-ai tăia felia cu felie
şi m-ai strivi cu-a roţii muşcătură
la fiecare os şi-ncheietură,

durerea mai adâncă şi mai vie
tot n-ai trezi în sufletu-mi, pierzării
de-acum menit, ca jarul aşteptării.

(*Revista Bucovinei*, nr. 1/1944, pp. 13-15)

M-am întrebat şi mă întreb şi-acuma

M-am întrebat şi mă întreb şi-acuma:
cui am greşit c-aşa târziu mă leagă
surâsul, ochii, mersul şi întreagă
fiinţa ta? De unde, când şi cum a

venit ce pân' la tine numai drum a
fost pururi orb şi inimă pribeagă?
Pe zi ce trece îmi eşti tot mai dragă,
pe zi ce trece tot mai vis şi nu m-a

robit mai viu o dragoste vreodată
cum mă robi iubirea ta curată
şi tu, şi tu, prea buna mea stăpână.

O, uite, robotului tău necuminte
i s-au pierdut trândavele cuvinte.
Spune-i doar „tu", întinde-i doar o mână.

(*Revista Bucovinei*, Anul II, nr. 1/1944, p. 15)

Bun, sufletul

Bun, sufletul a întrebat
Pe-un om tăcut şi-ngândurat:
– „De zare multă aiurit
Priveşti şi tu spre răsărit?”.

Înduioşat omul privi
Mai îndelung spre miază-zi.
Bun, sufletul a întrebat
Pe omul trist şi-ngândurat:

– „Cu ochi iscoditori de veşti
Spre miază-zi de ce priveşti?”.
Crâmpei de vorbă nu i-a spus
Tăcutul; şi căută spre-apus.

Bun, sufletul a întrebat
Pe omu-n sine cufundat:
– „Vezi ziua? S-a călătorit
Cu fluviul nestăvilit…”.

A plâns pe-ascuns, şi n-a răspuns
Biet omul de-ntrebări pătruns.

(*Junimea Literată*, An 18, Nr. 1-4,
Cernăuţi 1929, p. 81)

De-ai şti tu bucuria…

De-ai şti tu bucuria pe care o ascund,
Că-i risipită-n mine zglobie, un izvor
Ce saltă peste gânduri şi murmură uşor
Ca unda străvezie când tremură pe prund,

Prea multă bucurie de ai cunoaşte-o tu,
Cum fericită-mi cântă în piept, ca pasărea
Pitită primăvara în crâng pe-o rămurea
Când până şi suspinul frunzişului tăcu,

Să pleci nepăsătoare tu nu te-ai îndura,
Ci-ai sta s-asculţi, cu mine mereu alăturea,
Cum cântă bucuria şi murmură şi vrea
Să ne împrejmuiască urcând ca iedera.

(*Junimea Literată*, An 18, Nr. 5-8,
Cernăuţi 1929, p. 185)

De-ai şti ce dragă-mi eşti

De-ai şti ce dragă-mi eşti şi ce frumoasă
Când, dor şi zări, desprinsă din mulţime
mi-aduci făptura ta din alte clime
şi te apropii pură şi duioasă!

Privindu-ţi ochii, nu-l mai văd pe nime
şi inima îmi bate ca o scoasă
din minţi când gura, mută şi sfioasă,
atinge-a mâinii tale limpezime.

Stăpână, tu, din ţări răsăritene
ce cu priviri adânci destinu-mi bântui
şi mă robeşti cu zâmbetul din gene,

ce alt noroc putea-ţi-aş oare cere
decât nicicând viaţa să nu-mi mântui
de negrăita-ţi dulce-apropiere.

(*Revista Bucovinei*, Anul II, nr. 1/1944, p. 16)

Rânduri deopotrivă

Să ne-aşezăm aici aproape de trecut,
Vreau să-ţi citesc sfinte rânduri deopotrivă
Cu vorbele mele, cu sufletul meu prea tăcut,
Cu totul se simplu în piept am avut.

Inima mea pot să ţi-o spun,
Ce-a fost mai sincer şi ce-a fost mai bun
Mi-am strâns din gânduri şi din depărtare
Precum apusul când pe iazuri moare,
Precum nespusul zvon de întristare.

Şi-acolo unde-ncepe „Te iubesc"
Am încercat alt vers şi-am suferit
Şi n-am aflat cuvânt mai nimerit
Să-ţi spună pe deplin cât te iubesc.

Sfârşitul însă căutat nu-ţi pară;
Vag pâlpâit de albăstrie pară
Aşa sfârşi orice durere mare,
Chin umilit în vie destrămare,

Gest ce-a voit să fie o chemare,
Plâns rătăcit de necuprinsă mare...“.

(*Junimea literară*, nr. 1-6/1932, p. 178)

Versuri de iubire şi de rămas bun

Ziua de ieri a trecut şi ziua de mâne
Va cădea mai curând decât aceste petale –
Ca un cântec drag mă dor cuvintele tale
Şi-mi desluşesc un răspuns ce nimeni nu poate să spună

Ştim amândoi că nimic din câte sunt nu rămâne:
Care râu stătu în adâncita lui cale?
Care stea nu porni din cele menite s-apună?
Nu e nimic frumos ca neclintit să dureze,
În curând va umbri noaptea întinse troiene...
Noi suntem numai vis al unei după-amieze
Strecurate-n păduri şi rătăcite-n poiene.

Dacă vorbele mele acum sunt de iubire,
Sunt şi de bun rămas, ca vorbele toate;
Fiecare apus de zi-i o despărţire,
Te-a-nconjurat tăcut, cu năvod subţire,
Să-l înşele, ascuns, nimeni nu poate...

(*Junimea Literată*, An 22, Nr. 1-3,
Cernăuţi 1933, p. 7)

Ecvestră

Tristeţea ca o haină purtată-o aruncai
Când ne trezi nechezul neaşteptat de cai.

Cu roibi, cu murgi, cu dereşi pornirăm toţi un stol,
Argint de apă vie stă ziua în ocol.

Câmpia prinsă-n ierburi roti un singur lan,
Luată-n neopritul copitelor elan.

Cum sforăiau toţi caii înmlădiaţi sub şa.
În noi viaţa multă mai aprigă creştea.

Şi-n nări şi-n ochi şi-n sânge năvalnică spori
Atavica beţie a multor călării.

Ecou stârnit în stepe cu veacuri înapoi,
Trăia o primitivă descătuşare-n noi.

Şi apăsam pe chingă mai strâns, să coborâm

Din vremea prea îngustă în neştiut tărâm.

În urma noastră-albastru şi peste noi întins
Creştea numai văzduhul torid şi necuprins.

Târziu când lângă vaduri de ape-am poposit
Odihna fu mireasmă sub cerul obosit

Şi noaptea pe sub poale de crâng ne-a strecurat
Ascunşi pe întuneric ca aurul furat.

(*Junimea Literară*, An 20, Nr. 1-4,
Cernăuţi 1931, p. 28)

Acord

Cărarea prin pădure-o cunoaşte cineva?
Motivul fericirii şi-al zilelor cu lente
Căutări de sine însuşi, când lumea nu avea
Hotar pentru avânturi spre ţări inexistente.

Iar freamătul de frunze trezit ca din neant,
O curgere de şoapte, de-aromă şi-ngânare
Creştea mereu pe crânguri, uşor şi-nsinuant
Ecou de foşnitoare şi molcumă chemare.

Ce clipă mai frumoasă decât acest cules
Bogat al amintirii şi-al vieţii de-altădată?
Tot ce-am iubit în vreme şi-am plâns şi am ales
Tot ce-am trăit zvâcneşte cu inima deodată.

(*Junimea Literată*, An 19, Nr. 5-8,
Cernăuţi 1930, p. 338)

Iniţială (I)

Iniţială sub chenar
De aur şi de chinovar,
Închisă-n evangheliar
Eşti semn de rugă şi de har.
Deşi nu ştiu să te citesc
Cu scrisul vechi şi slovenesc,
În cartea fiului ceresc
Mai cu evlavie privesc.

Vieţii mele fii la fel
Semn bun de început şi ţel
Înscris cu dragoste şi zel
În text necunoscut şi el.

(*Junimea Literată*, An 19, Nr. 9-12,
Cernăuţi 1930, p. 410)

Iniţială (II)

Chirilică închisă-n har
mănăstiresc ca în chenar, –
mărgea de cer şi chinovar
uitată-n evangheliar,

deşi nu ştiu să te citesc
cu scrisul palid slavonesc,
în cartea fiului ceresc
mai cu evlavie privesc.

Vieţii mele fii, la fel,
metanie de zori şi zel
şi literă spre vajnic ţel
în text necunoscut şi el.

(Streinul, Mircea, *Poeţi tineri bucovineni*,
Bucureşti, 1938, p. 27)

Aniversare

Herr, es ist Zeit…

R. M. RILKE

Doamne, e timp să ne gândim la drum...
Lasă-mă iar pribeag plecat cu anul, –
umple cu spini pustiul şi medeanul,
pune pe văi şi colb şi fum.

Lespedea grea şi risipită-n veac
ce mi-o dăduşi odihnă şi zăbavă,
sălăşlui cuiburi de şerpi şi otravă, –
chinului meu n-a fost răcoare nici leac.

Cine şi-acum nu-şi împlini umblarea,
poate porni mai singur, mai departe, –
oriunde gândurile vor să-l poarte
cu năzărirea lor şi fremătarea...

Cine şi-acum nu şi-a zidit altarul,
alt paraclis vremelnic nu-l aşteaptă
decât toiagul greu şi mâna dreaptă,

durută-n umbra ce i-o face darul.

(Streinul, Mircea, *Poeţi tineri bucovineni*,
Bucureşti, 1938, pp. 27, 28)

Tristie de după-amiază

Spune-mi de ce numai noi punem tristeţe
unde orice ram s-a lăsat să mai fie
mlădiat în azur şi pogorât melodie
cât mai pură şi-adânc prin limpezită stihie?

Spune-mi de ce numai noi punem tristeţe
în vegheri prelungi, în plimbări matinale
şi-n tăcerile noastre, multe, ca intervale
cărora te supui ca unei seri autumnale?

Şi de ce-n priviri ducem numai tristeţe?
Dragostea nu ne-nflori, clară minune?
Regretăm că de-acum nicicând poate nu ne
vom revedea? – Nicicând... Sau vom spune:
„Ce uşor înşelăm iubirea cu vorbe isteţe”.

(Streinul, Mircea, *Poeţi tineri bucovineni*,
Bucureşti, 1938, p. 28)

Seceriş

E seceriş cum nu s-a mai văzut,
belşugu-n clăi de grâne-ngălbeni
şi-n mirişti totuşi parcă a căzut
melancolia care va veni.

Pe drumul vechi mă-opreşte pas de pas
priveliştea vrăjită de-amintiri,
precum în suflet toată mi-ai rămas,
în fiecare gând mi te resfiri.

Şi nemişcat aştept şi fără-ndemn,
pe-aici au mers odinioară doi...
Fă-mi numai cu o mână semn,
să ştiu că-am mers odinioară noi.

(Streinul, Mircea, *Poeţi tineri bucovineni*,
Bucureşti, 1938, p. 29)

Rugă pentru o sămânţă de grâu

Tu ai minuni de crânguri şi lanuri largi de crini
Crescuţi în revărsarea luminii la-nceput,
Dar a-ncolţit sămânţa de grâu care-a căzut,
În loc pe arătură, din mâna Ta-ntre spini.

Grăuntele cu firul aşa plăpând şi mic
Nu ştie că viaţa o clipă i-a priit,
În visul lui şi-n vreme se vede însutit
Pe legănări răscoapte şi aurii de spic.

Să nu-l înece umbra ciulinilor când mai
Uscat va fi ogorul şi cerul mai senin,
Abate peste dânsul crepusculul divin,
Iar binecuvântarea să-Ţi cadă peste scai.

(*Junimea Literată*, An 19, Nr. 5-8,
Cernăuţi 1930, p. 318)

Primitivă

Tristeţea, haină veche, în vânt o aruncai
când ne trezi nechezul neaşteptat de cai.

Cu roibi, cu murgi, cu dereşi pornirăm toţi, – un stol,
izvor de apă vie stă ziua în ocol.

Câmpia prinsă-n ierburi roti un singur lan,
luată-n neopritul copitelor elan.

Cum se-ntreceau buieştrii înmlădiaţi sub şea,
în noi viaţa multă mai aprigă creştea

şi-n nări şi-n ochi şi-n sânge năvalnică spori
atavica beţie a multor călării...

Ciclon, stârnit în stepe cu veacuri înapoi,
trăia o primitivă descătuşare-n noi,

şi apăsam pe chingă mai strâns, să coborâm

din vremea prea îngustă în neştiut tărâm.

În urma noastră cearcăn şi peste noi întins
creştea numai văzduhul torid şi necuprins.

Târziu, când lângă linişti de ape-am poposit,
odihna fu mireasmă sub cerul obosit...

Şi noaptea pe sub poale de munţi ne-a strecurat
ascunşi de întuneric ca aurul furat.

(Streinul, Mircea, *Poeţi tineri bucovineni*,
Bucureşti, 1938, pp. 29, 30)

Exod

Prin pâcla zilelor mărunte
presimt în mine pe oşteanul
crestat cu sabia pe frunte
înfipt în stânca de pe munte.

Durerile, armură ruptă,
căzură de pe el în luptă.
A gloriei visată gamă
în cuget clar i se destramă.

O linişte ca niciodată
în tine zâmbetul pe buze, –
abia tresare, – despuiată
de ură, – inima-i ciudată.

În sine împlinită-ngheaţă
scânteia ce-l mai ţine-n viaţă –
şi-i cresc pe spadă, ca-n lumină,
licheni de roşie rugină.

Din pumnul încă viu ţâşneşte,
– fierbinte suliţă de sânge, –
tăişul fierului grăieşte
de parcă simte omeneşte:
– „Neştiutor de căi viclene,
tu stai şi-acum viteaz, oştene,
şi-apusul ce se-aprinde-agale
e rugul ispăşirii tale.

De după codri şi zăvoaie
vin bucuroşi judecătorii,
sus cerul peste ei se-ndoaie,
sub ei pământul se-ncovoaie.

În greutatea oarbă-a humii
au strâns înţelepciunea lumii,
cules-au straşnică putere
din tot ce-aevea-i şi părere.

Judeţ de cinste, fără teamă,
te-au urmărit şi deodată
se-nfăţişează şi te cheamă
să-ţi ceară despre toate seamă.

Trecut prin vremi ce-l încercară,
cuvântul lor e grai de pară,
în cea din urmă judecată
ei nu-l rostesc decât o dată”...

Şi de nespusă bucurie
se luminează blând oşteanul,

cucernic zvon şi mărturie,
viaţa-l bate azurie...

Ca în povestea cu decorul
lui Don Quijote rătăcitorul,
îl prinde pe neaşteptate
nestăpânită bunătate,

iar ochii-i beau curată zare,
nu vede mori de vânt, ci dealuri,
venite verzi, din depărtare,
sobornicească adunare...

După-obiceiul de-nainte,
au îmbrăcat odăjdii sfinte,
el stă uimit, vrea să-i primească –
şi-i gol de glorie-omenească!

(Streinul, Mircea, *Poeţi tineri bucovineni*,
Bucureşti, 1938, pp. 30-33)

Sânge ca o legendă

Sânge ca o legendă-n care se-ating
prin milenii de trib ne-mpăcate extreme,
peste râuri şi culmi abătute mă-nving
glasuri urnite-n pământ şi în vreme...

Buciumul biruie lung, focurile prind
limbă şoptită şi inamică,
sub orizonturi rigide se-aprind
ochii piezişi şi inima mică...

De te-ai proslăvit, când te-ai nesupus?
Tot trecutul scit mi te tace,
simt numai pornirea ce te-a pus
ca un brâu hotarelor dace.

Din năhlapii slavi slava te smulse
apoi până sub plaiuri calde, carpatine,
sufletul profund să ţi-l despoi
în minunate forme latine...

Nici un vis nu-i nou, nici un ţărm scăzut.
Mitul a fost transfigurare,
dorul vechi ne tulbură căzut

cu un strigăt pe sub stele rare.

(Streinul, Mircea, *Poeţi tineri bucovineni*,
Bucureşti, 1938, pp. 33, 34)

Îmbarcare pentru o altă Colchidă

Egee străvezie, ne-aştepţi ca la-nceput,
boare de-azur, înaltă, pe calme profunzimi
de unde naufragiul, mereu reînceput,
cu ţărmuri coborâte perfid şi de temut
ne arăta Colchida-mpânzită de oştimi!

Ne-a putrezit în prore trecutul, şi-n lopeţi
atârnă stârv de plantă, cleios, ce a sleit
răbdare şi nădejde în cei mai îndrăzneţi
corăbieri cu pieptul şi braţul poleit
de limpezimea zilei din care te îmbeţi.

Ni-s chiotele semnul de-acum spre-acel zenit
pe unde fără funduri stă pontul euxin
al sufletului simplu, vâslaş neostenit
prin spumele-mbibate de-adânc ce l-au menit,
torpide şi lascive, cuprinsului salin.

Încredem apei negre al ursitoarei fort

sub pază înzecită până târziu rămas,
căci viitorul nostru e numai zâmbet mort,
ce-şi urcă-ncet mirarea sub flecare vas
dorit să-l curme-n sorbul acestui ultim port.

Uitarea să ne sufle, zvonind aerian,
în conştiinţe cântec adus ca un nisip
prevestitor al dunei de care an de an
se teme şi-o conjură oraşul – şi viclean
o prinde-n zid şi ierburi să stea şi nu e chip;

căci valul ce ne duce acum e mult prea vast
pupila să-l încapă atentă împrejur
cum pâlpâie-n mătăsuri masive şi în fast
şi frânge-n carnea moale şi-n osul cel mai dur
instinctele vieţii trezite-n ceas nefast.

Binevenit deliciu, corp darnic înecat
în propriul tău spaţiu, dezmărginit şi lent,
durată plină-n suflet verziu şi-ntunecat
de vagi reminiscenţe cari line îl străbat
şi se topesc în unda unui firesc prezent!

Aici sfârşeşte timpul ce ne duru splendid,
crescut din pofte calde şi forme fără sens,
pământul sub picioare, pierdut, devine vid
şi gândul se încheagă învins, amorf şi dens
pe-ntinderi bănuite ce clar i se deschid.

Golf presimţit în clipe de luminat extaz,
te ţin cu simţuri surde şi lotuşi ce sonor
strecori în ele vraja ponoarelor de-olmaz

lichid care-mi adie crepuscul în obraz
şi mă coboară-n sine ca în etern decor!

Orb pipăit ce-aluneci în dementul ud,
simţ prins de suprafeţe şi foame de real
când buzele iubirea o văd şi o aud
şi-aprind, în suferinţa opacă, ireal
peisaj cu tinereţe sub linii ca un nud.

Torent de simfonie şi săruri, unic gust,
veac tare în pelinul podgoriei ascuns!
Purtat pieziş prin alge mi-i lutul prea îngust
să-l sting ca şi beţivul lihnit, căci n-am ajuns
întreaga bogăţia-ţi de calităţi s-o gust!

Mut gomăn deodată venit şi-nsinuant,
narcotic, ca o gamă pulverizai în trup,
poiană-nrourată cu flori şi diamant,
miros, lujer de nufăr ivit peste neant
ce-adulmeci depărtarea cum roiul unui stup!

Auz, liman de sunet trezit ca din viori
Visate-n cristaline împrăştieri pe vânt,
de orga nimănuia negrămădiţi fiori,
tumultoasă mare şi plină de comori
şi prăbuşiri imense de tunet şi pământ!

Văz, dor de libertate şi totuşi numai arc
strunit pentru săgeată de fildeş cu argint,
zbor fără greş prin umbre acvatice de parc
multicolor în care distanţele nu mint
până la cerbul alb şi neştiutor de ţarc…

Senzaţii lungi, ecouri de netrăit poem,
native din argila plecată pe afund
imaginile pure ca vinul să le bem
turnate în ulcele de aur cât suntem
înfăşuraţi pe-acelaşi schelet de var imund.

Imagini dezlegate de legi, celest refuz
şi pulbere stârnită din sideral îndemn,
ţâşniri de curcubeie şi cântec de havuz
răsăritean mai dulce ca flautul ce-n lemn
învinge somnolenţa trecutului obtuz,

păstrat în voi trăieşte-ntreg raiul primitiv
spre care-am mers ordie în visul milenar
prin stepe cu-orizonturi stătute ca un tiv
pe-apusuri câştigate în joc retrospectiv
şi-apoi pierdute-n zilnic popas ca orice zar.

Sublime intuiţii înfipte-n joase zări,
împărtăşiri din taina în care n-am atins,
izvorilor, metalul atâtor întrebări,
aici e al Colchidei profunde creştet nins
de sori şi nebuloase căzute peste mări.

Aici argonauţii cu încleştate mâni
băură toţi genunea siliţi de un delir
amar să fure jarul nepreţuitei lâni,
ţinută cu mânie, cu monştri şi cu câini
de voievod temut şi-nrădăcinat în bir.

Tovarăşi întru farmec funest – care va supt

din măduvă puterea lucidă nod cu nod,
umbre marine-aduse convoi neîntrerupt
mărturisire plânsă-n amurgul unui rod
uitat de însuşi pomul din care nu s-a rupt,

ne-am întâlnit în rada promisă până-acum
iar vuietele mării deasupra noastră tac
în nervi şi în artere pătrunse, fluid fum,
subţire, aromatic şi-abia prelins,
un drum nepăsător că-n urmă-i toţi călătorii zac;

mirajul ce-mi sfârşeşte-n plămân şi-n muşchi inert
undi numai legendă prin mediul omogen
în care voi rămâne, plutit un timp incert,
sub cuiburi de coralii şi colţuri de eden
cu zveltele-i nisipuri vărsate-n alt deşert.

Dar somnul fără urmă spre care ne-am întors
răscumpără căderea prin albii şi grădini?!
Agapă săvârşită când cugetul e stors
de sucul ce-n iluzii şi vreme lin l-au tors
şi-l scânteie-n arpegii de coarde şi lumini,

prilej de isprăvire şi infinit cules
a tot ce-n mers terestru cu chin deşert am dus,
retragere din suflet cu veri ce s-au ales
grai orfic în lumina celui mai larg apus,
viaţa nu încape în nici un înţeles…

(*Junimea Literată*, An 22, Nr. 4-6,
Cernăuţi 1933, pp. 98-101)

Luteţie, stamină de aur

Luteţie, stamină de aur, azalee
în seară amintită prin luminiş de ani,
deschide-ne divina uitărilor alee
spre paşii ce-i lăsarăm nehotărâţi şi vani

spre raiurile-acele când ceasurilor laşe
legenda înflorită-n vecernii n-o trădam
şi lasă-ne auzul căzut peste imaşe
de rugă izvorâtă din orga Notre-Dame.

(Streinul, Mircea, *Poeţi tineri bucovineni*,
Bucureşti, 1938, p. 34)

Copacul

Copacul zvelt şi tânăr şi ne-ncrustat de semne
Creştea mereu cu setea ce l-a vrăjit din lut
Şi-ngălbenea la toamnă de foc necunoscut
Ca să-nverzească vara ne-nvins de Strâmbă-lemne.

Stătea înalt şi singur în dimineţi domoale
Ieşit din vălmăşeala pădurii, ca-un străjer
Cu trunchi vânjos şi neted şi năzuia spre cer
Neştiutor că malu-i se scufunda la poale.

Deopotrivă darnic, adăpostea de soare
Şi paseri mari de pradă şi paseri mici cu viers;
În seri întârziate urca în univers
Ademenit de noapte şi stele călătoare.

Şi-l legăna în spaţii frumoasa lui beţie
De vegetal cuminte şi neclintit din loc,
Ai fi-ntrebat: de unde culege-aşa noroc
Semeţul singuratec, şi-atâta măreţie?

Abia când malul negru văzu şi la lumină
Deşi nedumerită ţărâna, s-au stârnit
În vinele bogate-a pământului urnit

Încâlcituri de multă şi-adâncă rădăcină.

(*Junimea Literată*, An 18, Nr. 5-8,
Cernăuţi 1929, p. 184)

În toamna crângului

în toamna crângului şi-n legănarea
Cătră pământ a foilor de fag,
Ca-n propria ta viaţă cauţi cărarea
Spre ce ţi-a fost mai scump, mai drag.

Spre ce ţi-a fost mai mut pe lume
Te duce gândul cu-aşa volnic pas
Că-abia deştepţi icoane-adânci şi nume
Ce-n inimă cu vremea ţi-au rămas.

Învii cuvinte grele de durere
Şi chipuri stinse, răstignite-n chin,
Ferite bine-n tainice unghere
De zgomotul şi cugetul străin.

Te laşi uimit o clipă de iubirea
Ne-mpărtăşită-a zbuciumului tău,
Mireasmă lină picură-amintirea
În balsamul părerilor de rău.

Şi-n toamna crângului şi-n legănarea
De multe frunze ce mereu se rump,
Ca-n propria ta viaţa mergi cărarea
Spre ce ţi-a fost mai drag, mai scump.

Şi treci de tine, şi-n seninătatea
Apusului aştepţi cucernic şi stingher,
Ai vrea să-ţi facă-n piept singurătatea
Ascunsă-n cel mai neştiut ungher...

(*Junimea Literată*, An 18, Nr. 9-12,
Cernăuţi 1929, p. 262)

Noi suntem

Noi suntem numai suc şi săruri care sporesc
tezaurul ascuns în fibre vegetale,
copacul gustă lut şi fagure ceresc
prin proaspăta cădere a ploilor vernale.

Lăuntricele culmi prin ramuri mii erup
mireasmă şi pojar de strugurie ceară,
le duce ca un cerb nebiruitul trup
pristolului de sus în fiecare seară.

Dar ultimul accent din versul ce-l voim
căror comori tăcu, căror eflorescenţe?
În scorburi prăbuşit stă trunchiul anonim
şi putrede-i mijesc, abia, fosforescenţe.

(Streinul, Mircea, *Poeţi tineri bucovineni,*
Bucureşti, 1938, pp. 35, 36)

Dragomirna

Nu mă numiră încă Dragomirna,
larg luminiş şi anilor pritoc,
robii veniţi să puie crez în smirna
şi în pomelnicele din mitoc.

Şi totuşi fraţii tânguie-n tropare
şi în condace veacul din chilii,
mult prea bolnavă zodie le pare
a omului mirean din temelii...

Căci ei presimt, cu iadul de o seamă,
bezna în care unul a crezut,
şi fiecare-şi tace ca o teamă
păcatul mare şi nemaivăzut.

(Streinul, Mircea, *Poeţi tineri bucovineni*,
Bucureşti, 1938, p. 36)

Îngerul lutului

Îngerul lutului, marele
deschizător de stihii,
negru ca norii prăpădului
prin depărtări se ivi.

Largă, tristeţea aripilor
cu-mbrăţişare de-nvins
zare pe mări izvodită,
ţară din şes a cuprins.

Coatele blând şi le razimă,
ca o-nnoptare pe munţi,
semnul durerii încercuie
chinul înaltei lui frunţi.

Vede lumina pământului
proaspăt ca-n ziua de-atunci,
vrea ne-umilit să-şi răscumpere
pasul cu nobile munci...

Dară furtună-i răzbubuie
plânsul, profundul, din piept,
lacrima ochilor, roşie,
cade ca fulgerul drept.

(Streinul, Mircea, *Poeţi tineri bucovineni*,
Bucureşti, 1938, p. 37)

Marie a căilor

Marie a căilor,
Ceresc zăvoi,
Revarsă-le văilor
mănoase ploi,

pe vânturi vină,
albastră stea,
pe iesle plină
chipu-i să stea.

Pe ieslea visului,
în blondul pai,
ne doarme inima
săracă-n grai,

ne doarme sufletul
fraged, de lut,
cu toate relele
ce l-au umplut...

Şi câtor raiuri
nu le-ai meni,
zvonită-ntindere
de ne-ai veni...

Pe umerii norului
de vei veni,
Tu mirul piciorului
nu-l osteni,

prin beznele dorului
nostru e loc,
Marie zăpadă,
Marie foc,

e loc pentru dragoste
e loc pentru rău,
e loc pentru nimbul
şi umbletul Tău...

(*Junimea Literară*, An 24, Nr. 1,
Cernăuţi 1935, p. 8)

Colind

Au cântat cocoşii pământii,
auziră morţii şi cei vii...

– „Îndurare, Doamne,
să unim glasul nostru-n cântul unanim,

cântul unic, cântu-n care eşti
preamărit de cete îngereşti,

preamărit de ierbi şi dobitoc
şi de piatra ce se farmă-n loc,

lăudat de stele până-n zori
şi de-apusul mândrilor Tăi sori,

lăudat de codri şi de mări
pentru ceasul sfintei indurări...”.

Faţa Domnului, măreaţă zi,
Părinteşte-n zâmbet se urzi,

mâna Lui, cu pace şi cu har,

peste toţi coboară ca un dar...

(Streinul, Mircea, *Poeţi tineri bucovineni*,
Bucureşti, 1938, p. 38)

Sunt drumuri

Sunt drumuri care urcă şi coboară.
Şi vin din urmă fără de popas
Aşa cum vin cuvinte fără glas
Din gura celora ce vreau să moară.

Sunt drumuri care trec aşa
Pe lângă sate prinse în livede
Că numai ochiul vitelor le vede
Că-şi mistuie odihna undeva,

Odihna bună şi răcoritoare
Odihna drumurilor la fântână,
Pe lângă dânsa omul nu le mână
Când focul cerului de sus dogoare.

Sunt drumuri lungi ce vin şi merg 'nainte
Şi parcă nicăierea nu se-ndreaptă
Înguste drumuri care îşi aşteaptă
Drumeţii călători spre locuri sfinte,

Drumeţii dornici care-aşa-ntr-o doară
Pornesc de-acasă, oricând, pe neştiute
Şi trec hotarele necunoscute.

Suni drumuri care urcă şi coboară.

(*Junimea Literată*, An 18, Nr. 1-4,
Cernăuţi 1929, p. 5)

Vâslire-n noapte

Cuvintele **celuilalt** ne ajunseră bizar
Prin noaptea ridicată de vânturi peste ape.
Lopeţile sunară în urmă tot mai rar
Şi sufletelor noastre mai stins şi mai aproape.

Pierdut în mine însumi, vâsleam mereu, sedus
De ritmul valurilor urnite-adânc şi-agale,
Plutire fără ţintă sub liniştea de sus
Muiată-n bogăţia podoabei siderale.

Netulburat de nime, să cadă aş fi vrut
Din trupul nostru timpui şi sensul din cuvinte.
Dar spusele **celuilalt**, sfioase, m-au durut
Prelung în răscolirea aducerii aminte.

Mărturisiri timide şi cântărite greu
Cu glasul şi cu gândul, discret îi luminară
Răspântii şi întoarceri ca din trecutul meu.
Împresurări prin care trecu şi **el** şi eu,
Încete-n lămurirea prezentului sunară.

Ne-ncrezător, suspinul iubirii, şi divin
Se-nmlădie pe zvonuri cu tresăriri de strune.
Ca lemnul de vioară la început şi lin
Ca sufletul, ca ruga ce singură se spune.

Dar se-ntorceau din noapte cuvintele-napoi
În pieptul meu şi-n pieptu-i veneau, mai reci şi stranii,
De parcă le rostise altcineva, ce-n noi
A coborât din spaţii şi a-ntârziat cu anii;

Altcineva, ce ştie câte-am uitat şi-i plac
Din când în când vârteje de tăinuite unde,
Peste-adâncimi în care mai scufundate zac
Comorile vieţii ascunse şi fecunde.

Purtat numai de valul, unduitor mereu,
Îmi aplecai durerea întreagă peste barcă,
Să nu mă simtă nime că pescuiră greu
Năvoadele ce-adâncul vieţii mele-ncearcă.

Şi-naintam sub stele tăcut şi-alăturea
Cu **celalt eu**, tovarăş al ceasurilor clare.
Lopeţile tăiară-n genuni şi tresărea
În urmă tot mai largă, mai fără rost cărare.

(*Junimea Literată*, An 19, Nr. 5-8,
Cernăuţi 1930, pp. 305, 306)

Greu e şi-aproape rodul

Greu e şi-aproape rodul, înclină
crengile toate, iar pomul
umilit ispăşeşte
zilele verii şi-albina-i
zumzăie vrednică, viespea
zveltă-i roade prinosul
toamnei şi toate-s
dulci ca lumina
zorilor, mare, târzie.

Iară pe dealuri
via şi-adună
visul şi o rugină-s
frunzele nucului, însă
ţarca şi omul
le ocolesc ca pândarii.

Singură creşte
numai înalta
floare a soarelui, faţa
ei o întoarce

după orele zilei
până albastră
urcă spre ceruri
clare cucuta
fumului, plopii-n
straie de negură-mbracă şi arde
numai dovleacul de jarul
după-amiezii. Salcâmii
tremură-n larma
vrabiei gureşe, iară
câmpul se-ntinde
calme plocate-n colină.

O, pe aice
nu vom mai fi şi acum-n
cuget ne doare tăcuta
clipă-a plecării, dar toate
dor şi mai mare-i
numai ceasul vieţii.

(*Convorbiri Literare*, Anul LXXIV, Nr. 5-6,
Bucureşti 1941, p. 585)

În amurg de zi

În amurg de zi
stolul se auzi
ridicat spre clime limpezite,
în zadar chemai
verile, nu mai
luminau zăvoaie înverzite.

Depărtat căzu
ca un zvon căzu
glasul printre pomii din livadă,
numai dragostea,
albăstrie stea,
i-a cules ecoul de zăpadă.

(*Convorbiri Literare*, Anul LXXIV, Nr. 1,
Bucureşti 1941, p. 33)

Aplecat pe lucia carte

Aplecat pe lucia carte dor mi-i... De cine?
Umblet anevoios umblă cugetul, singur.
Merge, se-ntoarce – şi-ntrebătoare
i se deschid, de a dreapta, de-a stânga,
alte adâncuri. Şi, unde
nu-l urmez niciodată,
caută veste. Doar visul
i-ar mai rămâne tovarăş –
sau nici chiar visul. Şi astfel
trist mi-i sufletul, tristă
scade ziua şi-aproape
nemişcat în stingerea serii,
crainicul toamnelor, stolul,
fâlfâie-n linele-i aripi
zodia-naltă-a migrării.

(*Junimea Literată*, An 27, Nr. 1-12,
Cernăuţi 1938, p. 88)

Sub specie aeternitatis

Adesea mă cufund în altă vreme
Învăluită-n file galbene de cărţi
Şi Te măsor în cele patru părţi
Cu numere şi geometrice probleme.

Şi eşti aşa de mare şi rigid
Că sufletu-mi oriunde se îndreaptă,
Se reazemă de vrerea Ta-nţeleaptă
Ca umbra ce se sprijină de zid.

Nu poale dincolo de el să vază
Cum nasc credinţele din veşnic hău,
Cum se-nfiripă-n bine şi în rău
A feţei Tale părintească rază...

Aş fi mai singur şi mai potolit
De Te-aş putea-nţelege vreodată,
Dăltuitoare mână minunată
Sub care mă-nălţai un monolit.

(*Junimea Literară*, An 19, Nr. 9-12,
Cernăuţi 1930, p. 411)

Restrişte

Vânt de vară şi ursite
bate Nistru fără vad,
case albe părăsite
trag obloanele de brad.

Boi livizi întind grumajii
grei de jugul carelor,
asfinţitul stă-n obrajii
trişti ai bejenarilor.

Drumurile, fără vamă,
duc prin răzăşii spre Prut,
cade noaptea, o maramă,
pe întregul lor avut.

(*Gândirea*, Anul XX, Nr. 2,
februarie 1941, p. 85)

Cruce, veghe a drumului

Cruce, veghe a drumului,
ia-mă-n braţe să mă sui
la fereastra somnului,
la uşile Domnului,
unde-n creasta norilor
stă crăiasa florilor
ruja-naltă-a zorilor,
unde luna cu lumina
luce singură-n grădina
nopţilor şi-a stelelor
ce-şi ajung doar ele lor
îşi ajung şi nime nu-i
să măsoare-n gândul lui
începutul harului
cerul cu hotarul lui
împărţirea veacului
zarea zodiacului.

Fără ştirea nimănui

ia-mă-n braţe să mă sui
la marginea crugului
lângă floarea rugului
prinsă-n straiul spinilor
paznicii luminii lor.

Ierni s-or împrimăvăra,
verile s-or întomna,
vânturile-or vântura,
negurile-or roura,
crânguri se vor scutura –
crânguri ale vieţilor
zilele drumeţilor.

(*Convorbiri Literare*, Anul LXXIV, Nr. 3,
Bucureşti 1941, p. 346)

Întoarcere

Eu nu pun preţ, tu nu pui preţ
pe faimele lumii, se mută
din orizontul semeţ
ziua spăşirii temută.

Trupul ni-i greu, drumul sub cai
ca o cădere învinge
tot ce-nvrăjbirăm aprinşi
în cugete mici şi în sânge.

Să ne oprim, să ne oprim
inima cere căldură,
sufletul pâlpâie doine
ne-ntruchipate de gură.

(*Junimea Literată*, An 25, Nr. 4-12,
Cernăuţi 1936, p. 151)

Răspunsul fratelui însingurat

La ceas târziu când încă stăm
priveghe cugetelor multe şi bizare,
mă-ntrebi trufaş de ce adăstăm
cu veacul mic, – se arcuiesc
atâtea punţi spre nevăzuta zare
de unde negurile ne ivesc
– chipuri de-o clipă-n timpul nefiresc…

Şi m-ai lovit cu încă o-ntrebare,
ascunsă-n grai vremelnic şi sărac,
cunoşti că-n ziduri negre şi-n sutane,
cu cenobiţi uitaţi în strâmte strane
şi-n posturi lungi ca nişte subterane,
carnea în pilde-mi sângeră când tac.

De n-ai văzut comori să te atingi de ele
cu ochii lacomi, să le-arunci deoparte,
şi nu ai plâns, să ţi se spele
faţa-ntinată-n patimi şi greşele, –
să poţi pleca, mai singur, mai departe, –

eşti numai spaţiu şi ţesut subţire
ce-n jocuri şi lumine înfloreşte;
adevăratul fruct se-alcătuieşte
din sucuri limpezite-n cari sporeşte
ora căderii ca o presimţire…

Cădere-n plină-n mare adiere
Sfinţire-n duh şi nu înjunghiere.

Şi toamna toată străluci pe creste
slava de mult sfârşită ca o veste.

(*Junimea Literată*, An 22, Nr. 7-9,
Cernăuţi 1933, p. 178)

Proză în memoria poetului mort

Prietene dus de curând, iezer curat
prăbuşit în proprie taină,
zăbovire-n zori ce-au venit şi-au trecut,
iată stâncile-n care toată nădejdea ne-am pus,
adâncite-n inimi ca-n amintire...

Şi zidirile vii, una şi una,
pietre, fluviu, vânt, plantă şi fraţi
neiubitori de rod prea subţiat:
Graiul de noi îndrăgit
ca o pecete pusă pe frunţi
deosebite-n păreri.

Ah, prin degete-mi curg
vorbele – numai un joc –
cu nesupusul gând
prea grăbit ferecat,

i-am purtat prin ploi
straiul de cer şi de foc,
l-am silit, desculţ,
culmile-n lung şi în larg
urmele până i-au copt

umbletul, ca un blestem...

Cântec molcum ivea omul la care-nnoptam,
cântec zis dinadins
tărăgănat, mohorât,
melodic de somn tristic şi de urât,
melodie mir aromit şi balsam...

Şi târziu mi-am adus aminte de tot ce făcui
ţie şi mic şi lor, miilor marelui drum...
Cine-ar fi crezut în chinul ce ne strivi,
Cine-n părerea de rău păstrată prin ierni ca un vâsc?!
Nici veninul viclean nu ne sporea-n aşteptări,
nici o vorba grea inima nu ne lovi.
Amândoi în magia multului mit
Ne-am răsfrânt ca-n oglinzi anii aceluiaşi veac:

Potopită-n apus noi năzuiam Utopia
cu tăcute dumbrăvi şi sonore nisipuri
prejmuind ca un rai fericitele plaje...

Versul ce te duru dăinuie încă şi cheamă
– punte de vis şi azur pusă pe zările lumii –
să-l încerce şi acei ce nu crezură-n poveste...

Cine a-nţeles din mersul tău şi din zâmbet
cât de profunde ştiai schimbările vremii?
Cine-ţi citi-n priviri cereştile plaiuri?

Azi ascult urcând iarba uitării
revărsată plin peste ogoarele vaste:
Plugul tău de-argint şi boii de aur

au arat de mult brazda vergiliană!

Tot ce mai meschin crescu sub aprigul soare
a umblat tiptil, cu gânduri mărunte,
să-ţi încerce iar caratele rimei,
uită ei că lor pretutindeni destinul
le-a întins deşert cursele vremii
şi că nu vor bea undele nemuritoare...

Muntele însă ştiu multe metamorfoze,
nici un bazalt nu ceru mică-ndurare,
numai năvalnic elan fulguie-n rarele forme
cutezător ca o stea neproslăvită-n colinde:
ninge atom pe atom, zare şi dalbe crăciunuri,
clare-n eden mineral dorm policromele ape;
când aşa e cristalul, aşa
rămas-au strofele tale.

De aceea mă-ntorc cu milă de la aceştia.
Ei nu au cântat plămada luminii.
Azima lor dospi-n făinile albe:
Verbului ce se vru divin, iconoclaştii-i
făuriră lanţ din arii streine...

Elegia ta însă-mi aduce poemul
vechi şi vestitor al unui mileniu
care nu va şti ură-ntre oameni
nici între cei de-un crez
precupeţite fruntarii...

Semănate-n seri ca o smerită neghină,
nu vor mai păli smede invidii ...

Iluminând atunci urmele altor climate,
numele tău va bea din curcubeiele păcii...

(*Junimea Literată*, An 24, Nr. 8-9,
Cernăuţi 1935, pp. 249-251)

Oameni întunecaţi de tăceri

Oameni întunecaţi de tăceri
scormoniră cu dălţi şi ciocane
măruntaiele munţilor
în căutarea mântuirii.
Au scos
plumbul sur şi aurul greu
şi arama şi fierul.
Bine-i de toţi care n-au
atins aceste metale!

Iară noi făurirăm tăişuri şi suliţi
şi chivăre. Peste pieptare
îmbrăcarăm solzi de oţel şi băturăm
dalbele semne pe scuturi,
şi se aprinse
ţara vecină...
Păreau păduri ruginii
vâlvătăile zării.

Prin săbii încovoiate

trecut-am
pe inamic scotocindu-i
până-n plămâni vitejia
lipsită de arme...
Falnice şesuri albiră,
între albastre movile şi negre
stoluri de corbi, ca zăpada.
Tineri zăceau suliţaşii
cu feţele-n sus şi-ntr-o parte
muşcând infinitul şi iarba-nchegată
sub sânge, sălcie povară ...

Dară spre alte ţinuturi
ni se mutară, cu tobe şi naiuri,
toate câte-am râvnit.

Tălmăcitorii-şi bătură cu cizma
şi-n pinten luară
ca-ntr-un cleşte-nroşit
pe rând armăsarii,
împroşcând cu smoală aprinsă
şeile oştii din fugă
şi despicându-le coiful
cu barde ucigaşe,

până plumbul şi-arama şi fierul
se răzvrătiră şi-n jurul
chipului nostru; cu-apusuri
soră, fugea însă izbânda,
mereu cu apusuri,
ca un zeu care-şi bate
joc de ogarii puşi să vâneze

cerb nevăzut.

Nimeni n-a numărat
corbii sătui de
tinere leşuri.
Nici un cezar nu a plâns
de mila multelor oase,
nu a fost milă
boala cea marc
a tristului veac...

Ne-au arătat numai trupuri
noi de viteji, după chip şi
asemănare nevrută...
Ne arătară eroi
cu sângele scurs ca un cântec
prin buzele mute-ale rănii...

Soarele se ridica,
aspru pojar,
prin dimineţi şi cădea
ca un pârjol în apus.
Vânturi vuiră, prea nemiloase,
norii vărsară ape
şi grindini
şi fulger.

Însă noaptea veni
semănata cu plânsul
stelelor clare şi-nalte;
cânii lătrau undeva,
limpede, limpede se auziră

vocile lor,
până gâtlejul
camaradului prins de
ultimul strigăt le stinse...

Iar prin zori ne mijiră
oameni de lut, răzimaţi
pe şerpuitoare taluzuri,
eroi de culoarea ţărânei
ca şi ţesutul
ce-i îmbrăca...

Fără teama de moarte
pândeau uriaşa izbândă
de la-nceput hărăziţi ispăşirii, căci nimeni
nu a trădat
locul lui şi pieriră
până la unul...
Aşa e onoarea noastră şi-aşa
vru datoria, şi alţii
se vor înfrânge aci,
căci visarăm
vorba iubirii
cetită pe cruci de mesteacăn:
Vrerea noastră n-a fost să ucidem,
vrerea noastră n-a fost să murim,
noi jertfirăm pe-altarul
patriei sfinte şi-al păcii.

(*Junimea Literată*, An 25, Nr. 1-3,
Cernăuţi 1936, pp. 77-79)

Mit european

Oşteni de foc ca o răscoală
se-ntorc cu-ntunecimi de ani,
li-i ţel lumina boreală
şi sicomorii africani.

Gem mările de fum şi nave,
ciudate arme ard pe cer,
înspre pustiuri şi ostroave
trec escadroanele de fier.

Oriunde li se-ndreaptă drumul,
Se-nvolbură-n vârtejul crud,
ca viscolul şi ca simunul,
steaua de nord, steaua de sud.

Războiul a cuprins pământul
şi-l ţine-n lance numai chin,
din colţii-i strânşi cu disperare
pândeşte foamea de destin.

(*Gândirea*, Anul XX, Nr. 2,
februarie 1941, p. 85)

Melodie de-amurg

Suie, coboară
clinele, plinele,
glas de vioară:
spune suspinele.

Nemângâiată,
rugii asemene,
inima-şi cată
reazem în cremene,
reazem în clarele
ape şi creste
câte-n hotarele-i
dorm fără veste...

Şi o ascultă-n
mrejele lunii,
numai lăstarii,
numai lăstunii.

(*Junimea Literată*, An 27, Nr. 1-12,
Cernăuţi 1938, p. 96)

Aud un cântec

Aud un cântec – cine
mi-l zice-i nevăzut –
şi totuşi ca o umbră
pe lume a căzut.

De-şi razimă numai vioara
de ceruri, când şi când,
argintul pe izvoare
coboară tremurând.

În fermecatele-i strune
se desluşesc, mai cald,
sfioase văi şi munţii
şi marea de smarald

şi dorul nostru şi râsul,
ponoare dalbe de vis
ce-asemeni unor zboruri
spre raiuri date ni-s.

El cântă veacul acesta
cu preţurile-i mii,
în noapte-i pâlpâie ochii

ca două stele târzii.

(*Gândirea*, Anul XX, Nr. 2,
februarie 1941, p. 86)

Trupul vorbeşte sufletului său

Mitul rotund cu nimburi ţi s-aşterne,
De ce pe scunde şi prelungi peteci
în desluşirea legilor eterne
spre neurzite-adâncuri te apleci?

Ai izvodit din semne altă cale
cerului greu, rotit inele vii,
dar ştie ţelul îndoielii tale
ochiul ce stă-n triunghiul din tării!

Prin munţi cu vlaga tânără-n filoane
paşii mereu de-odihnă-ţi amintesc,
pridvorul peşterii dintre coloane
aşteaptă-n jepi cu somnul pământesc...

Şi-n urma stolurilor călătoare,
– cu pribegia ca un şarpe-n plisc –
anul din şesuri asfinţi în soare
înjunghiat de fiecare pisc.

Măreaţă, jertfa pururi se-mplineşte,
de pretutindeni, ca un fâlfâit;
eu m-am supus vieţii, omeneşte,

numai pe tine focul te-a sfiit.

(*Junimea Literară*, An 22, Nr. 7-9,
Cernăuţi 1933, p. 177)

REFERINȚE CRITICE:

Ovidiu1 Papadima:

Traian Chelariu: Aur vechi

Versurile de aici sunt mărturia unui tumultuos temperament liric, ce nu şi-a statornicit cursul încă. O bogăţie de imagini până la prolixitate şi mai ales un neobişnuit mozaic de motive poetice extrem de îndepărtate unele de altele, caracterizează poezia dlui Chelariu, mai mult prin asemănarea ei cu lirismul celorlalţi poeţi tineri ai Bucovinei, porniţi din entuziasta mişcare de la „Iconar”, de acum câţiva ani.

Dl Traian Chelariu arată o structură poetică complexă, cu rădăcini adânci în intelectualitate. În această lume ce se frământă, nu s-a hotărât încă să pună accentele. De aceea, deşi bogată şi voit originală, personalitatea dumisale, prin paradox, poate fi foarte greu definită după manifestările de până acum. E, de altfel, o caracteristică aproape generală a întregii înfloriri tinereşti de poezie iconară.

Întâlnim aceiaşi încercare de a coborî afund în mitul autohton, în sănătatea frustă a sângelui vechi, fără a renunţa însă la niciunul dintre privilegiile de inteligenţă şi subtilitate ale vremii noastre. Ea se vădeşte mai ales în ciclurile „Aur vechi” şi „Destin barbar”. Aproape de aceasta e lumea mirului religios şi – în incantaţii de colindă populară mai ales – un ciclu destul de frumos se încheagă: „Icoane uitate”.

Şi peste tot, o reală mişcare lirică – dar înăbuşită, fărâmată difuz de hermetismul voit, de cultul exagerat al imaginii şi de chinuirea expresiei: „Voce umană, mamă, mană...”. Defecte obişnuite liricii noastre de azi. Tumultul sufletesc îşi găseşte astfel expresia pe potrivă într-o lumină poetică difuză.

Poetul îşi dă, până la urmă, seamă de această ajungere în artificiu şi îl încearcă – cum destui încep să simtă astăzi – regretul calmelor măsuri ale lumii antice. Sub înrâurirea înţelepciunii goetheene, dl Traian Chelariu încearcă, în ultimul ciclu al cărţii – care ar putea fi şi cronologic cel din urmă – o poezie a înţelesurilor vieţii de totdeauna, în ritmuri sobre şi cu un dispreţ surprinzător al imaginii. O poezie a judecăţii. E ceea ce a experimentat şi dl N. Davidescu – împins tot de aceleaşi nostalgii – în poezia dumisale ciclică din urmă. Ca şi dlui Davidescu, poetului bucovinean i s-a întâmplat acelaşi accident: accentul pus pe suveranele porunci ale Minervei în poezie au dus-o nesimţit pe tărâmurile prozei. Versul s-a uscat şi a devenit cuvânt obicinuit.

De aceea noi optăm, în privinţa posibilităţilor de creaţie ale dlui Chelariu, pentru versul său în care măsura numai limpezeşte poezia, iar nu i se substituie:

„Colină scitică peste milenii
Uitată scut pe malul euxin –
Se-ntorc din larg pescarii, luna-nclină
Curatu-i disc, miroase fumul
Şi jucăuş din ierburi aromate
M-atinge focul ca o mână caldă

Şi ca un glas prietin pe-nserat.

Greoaie turma înconjoară ghiolul
Ciobanul cântă, iar dulăii merg
Nesinchisiţi pe-alături cu asinul
Înţelepţit de trudă, ce-şi începe
De pe acum odihna-i meritată...

Ce-i gloria căzută ca o brumă
Peste poiana-ntâii tinereţi?
Aceeaşi, marea-şi urcă orizontul,
Cerul, acelaşi cortul şi l-a întins
Şi-aceeaşi lună-n linişti se plineşte

(*Colină scitică*)

Iar pentru efortul spre expresie originală – am menţiona „Noi suntem”, realizarea subtilă a unui motiv poetic foarte dificil.

(*Gândirea*, Anul XV, Nr. 9, nov. 1936, p. 471)

N. Ladmiss-Andreescu:

Prezentări ale poeziei bucovinene noi

Dl Traian Chelariu este al doilea poet bucovinean – după Iulian Vesper – pe care-l aflăm prezent la expoziţie. Având o activitate poetică desfăşurată mai ales în cadrul grupării *Junimea Literară* de la Cernăuţi, noi credem că acest element reprezintă una din bunele şi floralele prezentări ale poeziei bucovinene noi. A expus poemele: „Legendă”, o cuprinzătoare şi plină de sevă „Jumătate a vieţii” şi „Colindă scitică”. Redăm din prima poemă:

„Ne-am ridicat din hotarele
merse de lup şi de urs;
unde-şi ascunde izvoarele
marele, aprigul curs!

Sângele încă risipă e
Rănile-ncuie dureri,
poate potecile pipăie
paşii vrăjitei poteri!

Ah, Căpitane, pădurile,
cheamă un mare ce nu-i
bourul ţării-l adulmeci
peste joimăniţii sătui...”.

(Ladmiss-Andreescu, N., *Semne şi mituri*,
Mediaş 1937, pp. 69, 70)

Vasile Posteucă:

Mărturii

Suntem mereu dădăciţi să nu cumva să scriem ceva NELALOC despre poetul bucovinean Traian Chelariu, pentru că s-ar putea ca EDITURA DE STAT (de partid, hai să rectificăm) nu i-ar mai publica volumul de poeme proiectat. Ne vine tare greu a ne lăsa şantajaţi pe această temă. Traian Chelariu nu a aparţinut generaţiei noastre. Ci s-a ţinut cu bătrânii. Dar, ca foarte mulţi dintre ei, a ştiut şi el, când a fost vorba de bestia marxistă, SĂ NU CEDEZE. A fost, într-adevăr, tare. A ştiut să moară înainte de epoca cedărilor, a poziţiilor de demascare, a scrisului pentru o bucată de pâine şi o felie de salam. Şi acum, dacă cei de la editura de stat îl publică, adevărul e că această favoare îi profanează memoria, dârzenia bucovineană, versul linear, cu sclipiri şi tăceri stelare.

De-am fi în locul îndoliatei doamne Chelariu, nu am ţine cu orice preţ la această cinstire. Aşa cum a murit, Traian Chelariu e poetul generaţiilor româneşti din România liberă. Dintr-o lume pe măsura omeniei şi dârzeniei lui. Suntem siguri că-n ziua când îi vor apare poemele tipărite de cei ce l-au batjocorit, prigonit şi ucis, pietrosul bucovinean se va întoarce în mormânt cu faţa în jos. Dacă nu pentru altceva, măcar pentru a-i lăsa pe cei ce l-au hăituit ca pe-o fiară să vie şi să-l sărute de rămas bun…

Ce cumplite vremi. Cu ce nimicuri ni se pot şantaja atitudinile libertăţii… Semn că nu mai e mult.

(*Drum*, Anul IV, nr. 3, Mankato 1968, p. 8)

Ovidiu Vuia:

Tr. Chelariu, omul şi opera (III)

Dramaturgul şi scriitorul
sau
despre lumea dură a ne-visului

În 1978, Editura „Minerva" publica volumul postum „Teatru" de Traian Chelariu, cu antologie şi prefaţă foarte bine alcătuite de Adrian Anghelescu.

Cunoscându-l de-acum pe Tr. Chelariu filozoful, eseistul, poetul, cât şi formaţia sa de umanist, lucrul vine aproape ca aşteptat, în orice caz nu ne surprinde deloc dacă ne vom gândi că „Mandragora", una din comediile capodopere ale literaturii universale este semnată de Machiavelli, cancelarul Florenţei şi autorul „Principelui".

La autorul nostru, teatrul apare ca o urmare a intelectualismului stăpânit liric şi cu aplicaţii epice, după cum se descria, deosebit de ceilalţi „iconari", după el vehemenţi lirici.

Analizând succint cele peste zece piese publicate, nu ne va fi greu să descoperim, în diversitatea lor, câteva caractere principale, deşi de-acum scriitorul, în rolul autorului dramatic pirandelian, în căutarea personagiilor

sale, este mult mai îndrăzneţ, mai puţin sfios în realizările lui.

„La locul numit Dreptate”, piesă în cinci acte, de inspiraţie istorică, priveşte împrejurările urcării pe tron a lui Ştefan cel Mare, cât şi conflictul său cu Petru Aron, ucigaşul tatălui acestuia, Bogdan, la Reuseni. Desigur ne vine înainte „Apus de soare” al lui Delavrancea, căruia însă nu i se ataşează prin simplul fapt că ne confruntăm cu un tânăr încă lipsit de însuşirile domnitorului, departe de apoteoza luminoasă ce i-o creează Delavrancea la sfârşitul vieţii. Un personaj tot aşa de important este Petru Aron, amândoi prezentaţi cu obiectivitatea cea mai perfectă. Având în vedere că lângă voievod stă doamna Oltea, mama lui, nu ne-am gândi nici la cuplul Vidra-Răzvan al lui Hasdeu, cum cred unii. Mai mult este nuanţat eroismul legendar din baladele lui Bolintineanu, rafinat bineînţeles printr-un cerebralism propriu. Fresca este extrem de bogată, ni se înfăţişează boieri de-ai lui Ştefan, Marjelat, Hrană, Boldur, Juga, Pântece, opuşi boierilor lui Petru Aron Vodă, ca Jurj, Migaci, Loi, Cosilă şi alţii, alăluri de Teoctist, mitropolitul Moldovei, cu călugării Daniil, Hariton, trimisul polonez, Pan Colomiischi şi, în sfârşit, perechea de îndrăgostiţi Marinca şi Uncheat. Dacă mai cităm şi fragmentul din „Letopiseţul Ţării Moldovei”, de Grigore Ureche, avem sentimentul că intrăm în lumea eroilor lui Mihail Sadoveanu, fapt ce mă miră că nu a fost observat şi de alţii. Numai că negura visului, ridicată de pe apele Moldovei din romanele istorice sadoveniene, este împrăştiată de prezenţa observatorului dramatic cu zel de a conduce evenimentele cât mai autentic şi veridic, de unde

realismul puternic al piesei. Autorul dă indicaţii precise regizorale, cu toate detaliile, nu se lasă furat, ca şi Camil Petrescu, când acesta se trezeşte că recomandă unui erou „să devie deodată mai frumos”.

Impresia noastră este că „La locul numit Dreptate”, unde cine va învinge va stăpâni ţara şi acesta va fi Ştefan cel Mare, bine pusă în scenă şi interpretată cu seriozitatea de altădată a lui George Calboreanu, care călca de se scutura pământul sub el, spectacolul ar fi unul de mare reuşită. Prin multe însuşiri ale lecturii textului, apropie „La locul numit Dreptate” de unele piese istorice ale lui Anouilh, uimindu-ne, de astădată, simţul scenic şi forţa de a conduce acţiunea dramatică, lipsită de un conflict clasic, ea curge ca viaţa reală, cu mai multe conflicte si deznodăminte, nu neapărat numai la căderea cortinei. Toate acestea nu înseamnă că Traian Chelariu părăseşte domeniul teatrului zis clasic, dacă ar proceda astfel ar fi inconsecvent cu principiile sale şi nu-i deloc cazul.

Deşi nu posedă crescendourile eroice delavranciene, „La locul numit Dreptate” este pătrunsă de multă dragoste pentru trecutul patriei. Ştefan cel Mare devine un fel de simbol al Moldovei, cum apare şi în „Fraţii Jderi”, ai lui Sadoveanu.

„Sfârşitul 1ui Moţoc” continuă seria pieselor istorice, în formă dramatică nuvela „Alexandru Lăpuşneanul”, de Costache Negruzzi, dar zic în formă, fiindcă fondul este altul. În piesa lui Traian Chelariu, Domnul Lăpuşneanul se dezvoltă ca un fel de Richard al treilea

bizantin, se joacă pervers cu victima lui, Moţoc, atitudinea amândurora constituie obiectul unei fine analize psihologice. Datorită multor calităţi, „Sfârşitul lui Moţoc” se înscrie printre bunele piese româneşti într-un act, construcţia ei dramatică – iar constructivismul chelarian – dă roade neprevăzute, de-a dreptul fără fisuri.

De la istorie, la legendă şi mit, trecem prin Basmul în şase tablouri „Baladă carpatină”, referinţă de departe la „Mioriţa”, din care ciobanul Ion Vreme este un baci tânăr, un gen de Făt-frumos căutător al binelui şi al frumosului, pe când ucigaşii săi, Valc şi Farc sunt slugile lui Cornea. Acesta din urmă, duşmanul propriu-zis al lui Ion, este un baci ortoman, stăpân pe trei mii de oi, fiinţă telurică, stăpânită de instincte puternice, lângă el, baba Vişana, lacomă, vlcleană, amorală, tipul vrăjitoarei.

În această luptă dintre bine şi rău, viziune maniheistă caracteristică şi Bibliei apocrife populare, mai participă Vidra, sora pământească a Ielelor, şi Pustnicul alb, coborât de la sihăstrie, pe urmele bourului moldav din eresuri, urmaşul preoţilor lui Zamolxe. Oaia năzdrăvană-i pomenită în treacăt, măicuţa bătrână aşijderi, cu toate acestea locul şi timpul, scrie autorul, sunt acelea în cadrul cărora se petrec şi cele povestite în „Mioriţa”.

Cu toată atmosfera de basm, se evită orice dulcegărie, cu păstrarea accentului realist, fapt ce corespunde fecultăţii sale „maîtresse”, din aceste motive respinge „Înşir’te mărgărite” ale lui Victor Eftimiu, mai mult feerie, decât piesă de teatru. Ielele, glasurile cerului şi pământului, pasărea fără somn, glasul clopotului, glasul

păsării mici, glasul de peste păduri, şuieratul brazilor, bubuitul tunetului, ne duc la teatrul expresionist al lui Lucian Blaga sau la partea a doua a lui „Faust”, de Goethe, unde Ielele populare sunt nunele originilor, dar, consider că izvorul prim al inspiraţiei îl constituie „dragul ţinut bucovinean”, glasul pământului devenit cânt al inimii din Rustica volumului „Exod”, de pildă.

Prin Ion Vreme este subînţeles ţăranul, cum l-a cunoscut în tinereţea sa. El, „desprins prin trupuri de vecie”, posedă irizări de dincolo, semne ale interiorului său, aşa că încă o dată constatăm în gândurile lui Traian Chelariu ecouri adânci din imnurile lui Hoelderlin, luminile căutătorului întru spirit.

Autorii principali ai „Baladei carpatine” sunt păstorii ce povestesc, adunaţi în jurul focului, din „Comoara lui Codin”, capitol al manuscrisului nepublicat „Băiatul drumulul”, de Vasile Posteucă.

Fluierele unuia se aud în foirile pădurilor de fagi ale celuilalt, de la Eminescu nu a mai coborât între noi Bucovina [Bucovina – pădure de fag] cu ce are mai veşnic ca în aceste clipe făurite din material peren de Traian Chelariu şi Vasile Posteucă. „Balada carpatină” poartă în ea întâlnirea plină de profunzimi cu neamul. Traian Chelariu a încercat să refacă un epos naţional prin tiparul propriu, un „Peer Gynt” de Ibsen, pe muzică de Grieg, în versiune românească. Ambianţa este a descântecului şi a vrajei, cu apucatul de Iele, cu Vidra şi degetele Ştimei, adunarea de la pârâul vidrelor, unde se pune întrebarea dacă visul poate fi ucis, totul sfârşindu-se

cu refrenul „Mioriţei" şi al Ielelor, unit cu cel de la început, formează cercul descris oval, asemănător cu oul de Paşte al Blajinilor sau eonul genetic al lui Brâncuşi. Autorul nostru, în „Balada carpatină", reuşeşte să dea materia misterului, unul din atâtea posibile, să ne apropie, fără să o deschildă, de „corola de minuni" blagiană. Chiar dacă are multe deficienţe scenice, deci greu de reprezentat, cum sunt mai toate piesele lui Lucian Blaga, „Balada carpatină" rămâne o operă stabilă prin modul sugerat al originilor mitice, acelaşi, de altfel, şi în „Faust II", la care ne-an mai referit.

Incontestabil, în genul respectiv, Traian Chelariu este un deschizător de drumuri, urmat, de exemplu, de I. Sârbu, în „Simion cel drept" sau „Pragul albastru", şi nu e singurul.

În „La revedere Nausicaa", Traian Chelariu îşi deschide parcă sufletul cu minunile lui şi ele încep să joace ca eliberate, cum se întâmplă în „Ucenicul vrăjitor", baladă de Goethe, titlul de Vis apare nai potrivit ca cel de basm.

Episodul se referă la plecarea lui Ulise de la curtea regelui Alkinoos, regele feacilor, stăpânul insulei Scheria, împreună cu Arete, soţia sa. Scheria este ţara visului, „lăcaşul tinereţii fără bătrâneţe şi al vieţii fără moarte", opus ei, Itaca reprezintă lumea dură a „ne-visului". Dorul de ţară, chemarea trecutului şi a fiinţelor dragi îl determină pe Odiseu să renunţe la dragostea chiar ameninţătoare a frumoasei şi pure Nausicaa: „Dorul de

ţară, Nausicaa, nu poate fi asemuit decât cu o dragoste mare şi nefericită”.

Întreg actul este un poem în proză, exprimă parcă ceea ce n-a îndrăznit în poezie, gest ascuns sub costumul lui Polichinelle, personaj al Comediei dell’Arte retrăit pe o pânză de Picasso. Din trăirea de vis ne deşteaptă finalul complet neprevăzut, meterlinkian: Ulise strigând-o, la despărţire, pe Nausicaa, se trezeşte îmbrăţişând o piatră, „robită somnului ei mineral”. Poate să constituie una din viitoarele „Pietre la care mă-nchinai”, Venus din Milo sau Pigmalion.

Acest contrast dintre vis şi realitate pare să fie comun cu unele viziuni dramatice ale lui G. Hauptmann, trecute prin iluzia surpată ca un zid de biserică romanică din „Le grande Meaulnes” de Al. Fournier.

Pe aceeaşi direcţie a „Baladei carpatine”, dar mai realistă şi lipsită de vreun cusur scenic este „Acolo în deltă”, mit şi poveste de asemenea. Acţiunea se petrece la gurile Dunării, sub umbrele şi vrăjile ostroavelor de ape. Şi de data aceasta, Traian Chelariu reînvie, în principal, taina locurilor, după modelul povestirilor fantastice de Vasile Voiculescu. Simţim în nări mirosul de stuf şi peşte al deltei dunărene. Povestea reală a unei iubiri vinovate, răzbunate asupra fiului, aduce în joc destinul ireductibil din tragediile antice, dar pogorâte pe pragul zilelor noastre, fără să rugineacă însă cu ceva, ne aminteşte de unele piese ale lui Eugene O’Neill. Să cotim, „Acolo în deltă”, ca pe unul din apogeul teatrului chelarian.

Pornit din humorul sănătos popular, se vor naşte cele patru episoade, adunate sub titlul de „Năzdrăvăniile lui Păcală”. Registrul este al lui Anton Pann, fiul lui Pepelea, dar strecurat prin înţelepciunea ţărănismelor lui Ion Creangă, chiar încărcat cu eroismul de haiduc al eroului sadovenian, Cozma Răcoare. Artistul doreşte neapărat să ne arata cât de întinsă poate fi inspiraţia sa.

Ultima piesă de care ne ocupăm, „Don Juan”, fantezie dramatică în 12 tablouri, reia teatrul de idei al lui Hebbel sau din altele ale aceluBucureşti Anouilh. Toată greutatea o dă faptul că, după ce dramaturgia spaniolă, Puşchin sau Mozart ne-au prezentat un anumit donjuan, terminat cu răzbunarea Comandorului, este dificil să admitem figura cheleriană a unui Don Juan îndrăgostit de absolut şi esenţe, Chiar dacă lupta lui contra tiraniei lăudabilă.

După cum cred că am reuşit să arăt piesele lui Traian Chelariu nu pot fi folosite drept bucăţi pentru teatrul de studio, fiecare din ele exemplifică un anumit gen, cu loc binemeritat lângă teatrul lui Lucian Blaga unele, altele alături de realizările mai clasice, în general valoarea lor literară nu poate fi contestată în afara celei dramatice, atât de rar adunate fericit în aceeaşi piesă.

În proză, tot postum se publică, în Editura „Minerca”, anul 1978, volumul intitulat „Necunoscuta”, cu 16 nuvele, prezentate de Mircea Horia Simionescu.

Ca şi teatrul, nici scrierile în proză nu pot fi cuprinse într-o singură formulă, unele sunt instantanee comentate de pe margini, ca, de pildă, „Clara Corona”,

descoperă marea, adevărată artă în dăruirea unei dansatoare pe sârmă. Alteori fragmentul de viaţă, ca în „Răzbunarea unchiului Matei”, geniu întreţinut prin corespondenţă cu sora sa, se profilează de-a dreptul bizar, ca-n povestirile lui Pirandello, aparţinând omului cu floarea pe faţă, subînţelegând prin el ridicolul şi ratarea faptei exact invers „Clarei Corona”, de unde se poate deduce repertoriul larg, sărind de la o extremă contrară, la cealaltă.

Sublimul visat e cultivat în „Pajura”, pasărea din basm a satului simbolizează copilăria pe veci apusă, pe când în „Necunoscuta”, cântată ca într-un poem de Verlaine, „Ou est la femme que je cherche”, frecvent văzută în vis, în realitate numai o dată, ca să schimbe câteva vorbe banale.

De multe ori, fabula coboară în viaţă cu o morală nu rar amară, raportată la valorile etice presupus a fi cuprinse în legile universului din care existenţa umană face parte. „Roata” este o dureroasă analiză a îndrăznelii, experimentată până la proprie exterminare. „Zidul” îl prezintă pe cel ce dărâmă un zid, în dosul căruia prăpastia îl înghite. Inutil să mai insist asupra interpretării ce se poate da povestirii, zidul fiind tradiţia, echilibrul omenesc, clasicismul autorului.

Pe această cale, ajungem la „Subterana”, relatând despre munca inutilă a unor indivizi, pierduţi într-o subterană. Teroarea prăbuşirii kafkiene, dusă într-o galerie comandată mecanic, după legile robotului orwellian, primeşte rezolvare, până la urmă, în găsirea

luminii, încă o dată criticul suprarealiştilor şi a iconarilor îşi dezvoltă viziunea salvării posibile a omenirii, peste toate bolile spiritului, exact ca în proza lui Hans Carrosa, citat într-altă parte. „Lumina care le străbătea era încă tulbure, ivindu-se ca prin site păienjenite, dar toate acestea nu mai aveau nici un fel de importanţă. Important era cântecul. Şi noi îl cântam. Îl puteam cânta! Paşii ni se încleiau în noroaiele de jos, ce ne păsa însă? Noi cântam cântecul! Cântecul nostru! Şi din el creşteau ceruri, mai înalte, mai bune, ceruri înţelegătoare şi iertătoare…”.

E un final patetic, ca cel din „Prometeu” de Eschil.

Nuvela „Subterana” constituie una din cele mai izbutite lucrări ale literaturii române de după al doilea război mondial

Incapabil de a omorî animale, ca vânător, va lega prietenie cu ele, umanizându-le, după exemplul scriitorului Alaskăi, Jack London. Dran este calul, prieten al stăpânului său, pe care îl poartă în legendă, Cu el moare bună parte din om.

Sfârşitul şoimului privind moartea acvilei, devenită astfel pradă a familiei sale, constituie, de bună seamă, capodopera scriitorului nostru.

În continuare, avem strânse un număr de nuvele, în care Traian Chelariu depăşeşte realismul, tratându-l naturalist, dar nu în manieră zolistă, adică direct la rece, ci cu evidentă participaţie emotivă, cum procedează, mai în toate povestirile sale, celebrul Guy de Maupassant.

În „Tatăl”, revenirea părintelui mort la fiica sa, doctoriţă, în sala de autopsie nu e vorba atât de macabrul gotic maupassantian din „Mâna moartă”, cât de fantasticul ca predilecţie, abordat de profesorul de anatomie şi scriitorul Victor Papilian. Nu numai în povestirea de faţă, autorul nostru se confruntă cu omul de ştiinţă, care, dacă nu a putut să devină medic, ca psiholog are cam aceleaşi preocupări, dacă ţinem cont că unii psihiatri nu sunt medici, ci psihologi. Înrudirea spirituală a lui Traian Chelariu cu Victor Papilian, dar şi cu alţi scriitori medici, ca Duhamel, Cronin, şi să nu-l uităm pe Hans Crossa, nu poate fi neglijată de viitorul său expert.

Felul mai sus precizat devine şi mai evident în „Doi oameni”, unde bogătaşul reuşeşte să-i ia celui sărac până şi nevasta, sau în „Clondirul”, descoperit de doi bătrâni, porniţi în exploatarea unei presupuse comori. „Fagul”, asemeni „Roatei”, descrie o altă moarte inutilă, întâmplată la doborârea unui pom, iar „Lutul” zugrăveşte greutatea omului de a se despărţi de casa lui, atras ca de un magnet al neantului de mirosul jilav al lutului alunecat să acopere totul sub masa lui amorfă.

Şi aceasta nu e totul. În „Frigul”, mama, cu fiul schilod, se lasă arsă de vie, când ia foc casa, şi, în sfârşit, „Noaptea”, un ţăran îşi taie cu briciul mâna infectată, fiindcă din cot nu o dă nimănui.

Neîndoios că în aceste nuvele Traian Chelariu îl atinge pe Emil Gârleanu din „Înecatul”, una din marile realizări ale literaturii române. Subliniem că autorul

acesta a fost influenţat de Maupassant, a şi tradus din el, de altfel.

Proza lui Traian Chelariu posedă calităţi majore în ea, lipsită de durerile versului făcut, apare perfect cizelată şi finisată până în amănunte. Claritatea, ordinea atât de caracteristică firii sale, se răsfrâng, ca luceafărul pe lacuri, de parcă vin să întărească părerea sa că ar fi în primul rând poet epic, după concepţia noastră de fapt obiectul aparţine unui lirism sui generis, cum ne-am trudit să arătăm. Stilul lor, fiindcă Traian Chelariu e sigur un stilist, poate fi aşezat între calofil şi anticalofil. Acesta din urmă a fost cultivat cu program de a fi conform unui proces-verbal, de Camil Petrescu, şi mai departe, până astăzi, dintre cei mai cunoscuţi, de Mircea Eliade. Califilismul, adică frumuseţea poetică a scrisului, decurgând spontan şi nu artificial, manieristic etalată, aparţine prozei lui Arghezi, chiar şi în cele mai scurte tablete sunt aici poeme în proză.

La Traian Chelariu, ca la Vasile Posteucă, din „Băiatul drumului”, sau alte scrieri în proză, stilul apare drept un fenomen natural legat de lumina codrilor şi cosminului bucovinean. Nu împărtăşesc ideile lui Garabet Ibrăileanu că tot ce este valoros în literatura românească se naşte în Moldova, dar, pe de altă parte, nu se poate tăgădui că acest pământ este leagăn al ei ca Atica pentru cultura elenă. Şi, ca să-l contrazic chiar pe fostul director al „Vieţii româneşti”, aş zice că Traian Chelariu este un stilist asemănător, din foarte multe puncte de vedere, cu alt scriitor savant, munteanul Al. Odobescu.

Nu putem epuiza subiectul prozei chelariene fără să mă refer la „Jurnalele” sale. După cum am mai spus-o, şi-a condus jurnalul intim încă din anul 1929, cu o conştiinciozitate cum numai Titu Maiorescu a mai avut-o în cultura noastră. Spre dezamăgirea probabilă a istoricului, Traian Chelariu se referă, în paginile sale, prea puţin la împrejurările şi evenimentele trăite. Jurnalul îi serveşte mai mult pentru interpretarea şi studiul propriului său eu interior. Din aceste motive, fragmentele publicate în „Zilele şi umbra mea”, de Editura „Junimea” din Bucureşti, în 1976, la ele am adăuga şi „Pietre la care mă-nchinai”, se dezvăluiesc preponderent descrierile şi impresiile sale, trecute prin filtrul gândului şi meditaţiei, din Italia, Austria şi Franţa, ţări cutreierate din muzee în muzee. Prin perspectiva amintită, „Mie-mi place claritatea şi frumuseţea construcţiei”, trece în revistă, într-un spectru larg intelectual, mai tot ce a văzut: de la Notre Dames de Paris, la San Pietro din Roma, de la Botticelli, Rafael, Michelangelo, la Boudelle şi Le Corbousier. O deosebită atenţie se dă sculpturii greceşti, Venerele în marmură, Apolo şi Nike din Samotrake, precizându-şi încă o dată spiritul său profund clasic. În treacăt amintesc că, prin aceste calităţi, Traian Chelariu se încadrează în curentul neoclasic al culturii româneşti, inaugurat de Vasile Pârvan şi George Murnu, traducătorul „Iliadei”, continuat în poezie de Ion Pillat, Vasile Voiculescu şi, lângă ei, Al. Philippide.

*

Desigur, umilinţele şi înjosirile lui Traian Chelariu i-au distrus sănătatea şi i-au provocat sfârşitul prematur. Datorită stăruinţei şi dragostei soţiei sale, Ecaterina Chelariu, urmaşii celor ce l-au schingiuit moraliceşte şi-au recunoscut vina şi l-au publicat parţial, totuşi suficient pentru a ne da seama de capacitatea marii personalităţi a lui Traian Chelariu, cum am încercat să o arăt.

Pe altarul activităţii scriitorului şi poetului nostru, postum se ridică o Victorie a Spiritului, a Binelui, a Frumosului asupra materiei, răului şi urâtului, dar ea nu va fi completă decât atunci când neamul său îşi va fi recucerit libertatea pierdută.

Despre tăria invincibilă, nemuritoare a creaţiei spiritului uman, Arta, era convins filosoful, poetul, scriitorul şi dramaturgul Traian Chelariu; se cuvine să încheiem cu următoarele rânduri ale sale:

„Scrisul fiind chestiune de suflet şi încă în gradul cel mai înalt al logosului, etosului şi frumosului, te faci vinovat dacă nu asculţi porunca:

Nici orice, nici oricum, nici oricând, nici oriunde! Chiar dacă te-ar durea răutatea acelora pe care nu i-ai invidiat, nici urât, **SĂ-ŢI PARĂ BINE CÂND S-A PUS PÂCLA TĂCERII PESTE CREDINŢELE TALE: EŞTI IZVOR SUBTERAN; VEI IEŞI RÂU LA LUMINA ZILEI**”.

(*Libertatea*, Anul V, Nr. 44,
Woodside, martie 1986, pp. 13, 15)

Cuprins